

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
ЩОРІЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**21-23 квітня 2021 р.,
м. Миколаїв, Україна**

**Миколаїв
2021**

УДК 657-024.11:658.1
О-16

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 9 від 26.04.2021 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шебанін В.С., д-р техн. наук, професор, академік НААН, ректор МНАУ; **Новіков О.Є.**, д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи МНАУ; **Вишневська О.М.**, д-р екон. наук, професор, декан обліково-фінансового факультету МНАУ; **Волосюк Ю.В.**, канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедрою інформаційних систем і технологій МНАУ; **Дубініна М.В.**, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою обліку і оподаткування; **Потривасєва Н.В.**, д-р екон. наук, професор, завідувач науково-дослідним відділом МНАУ; **Сіренко Н.М.**, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; **Ханстантинов В.О.**, д-р політ. наук, професор, завідувач кафедрою економічної теорії і суспільних наук.

Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2021

СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СЕКЦІЯ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АУДИТ ТА АНАЛІЗ: СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Сирцева С. В., кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Для ефективного здійснення діяльності суб'єктам господарювання, у тому числі суб'єктам державного сектору, потрібні малоцінні оборотні активи, тому на кожному підприємстві є значна частка малоцінних швидкозношуваних предметів, які належать до запасів [1].

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про МШП і розкриття її у фінансовій звітності суб'єктами державного сектору визначає НП(С)БОДС 123 «Запаси» [2].

Відповідно до п. 2 розд. 2 НП(С)БОДС 123 «Запаси», МШП – це різновид запасів. Проте, на відміну від інших видів запасів, вони використовуються не більше ніж рік або протягом операційного циклу, якщо він триває понад рік.

Конкретного переліку активів, які належать до МШП, немає ні в НП(С)БОДС 123, ні в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку запасів суб'єктів державного сектору, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 23.01.15 р. № 11 [3]. Проте в Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі від 29.12.15 р. №1219 [4], є однойменний субрахунок 1812, на якому ведеться облік МШП на складі, у тому числі МШП, що мають специфічне призначення та обмежене короткотермінове застосування в окремих галузях. Тобто на даному субрахунку обліковують:

1) інструменти (наприклад, пилки, свердла, ліза для пилок, зубила, ножі тощо. Також спеціальні інструменти та спеціальні пристосування для серійного і масового виробництва певних виробів або для виготовлення індивідуальних замовлень);

2) господарський інвентар:

- предмети конторського та господарського облаштування, столовий, кухонний та інший господарський інвентар, предмети протипожежного призначення (наприклад, вилки, ножі, ложки, клапани для вогнегасників, клапани для термосів і т.п.);

- предмети виробничого призначення, обладнання, що сприяє охороні праці, предмети технічного призначення, які не можуть бути віднесені до необоротних активів (наприклад, респіратори, маски, гумові рукавички, наколінники, беруші);

- господарські матеріали, що використовуються для поточних потреб установ (електричні лампи, мило, щітки, віники тощо);
- канцелярське приладдя (папір, олівці, підставки для ручок, папки, диуроколи, стиплери тощо);

3) спецодяг – захисні жилети, костюми, робочі рукавиці, спецвзуття, корпоративний одяг);

4) інші предмети – флешки, смарт-карти тощо.

Відповідно до пп. 5, 15, 23, 24 розд. II Методичних рекомендацій №11 первісною вартістю МШП є:

- собівартість у сумі фактичних витрат у разі придбання за плату;
- виробнича собівартість у разі виготовлення власними силами установи;
- справедлива вартість на дату отримання для безоплатно отриманих МШП від юридичних та фізичних осіб;
- балансова вартість у випадку безоплатного отримання від суб'єктів державного сектору, а також у разі отримання у результаті обміну на інші запаси;
- чиста вартість реалізації або оцінка можливого їх використання у разі отримання у процесі ремонту і поліпшення, ліквідації основних засобів, а також у випадку виявлення надлишків під час інвентаризації.

Первісна вартість МШП включає витрати на придбання, обмін, переробку та інші витрати, що виникли під час їх доставки до місця зберігання (використання), і приведення їх у стан, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Не включаються до первісної вартості МШП, а належать до витрат того періоду, в якому вони були здійснені (встановлені) (п. 6 розд. II Методичних рекомендацій № 11):

- понаднормові витрати;
- фінансові витрати;
- витрати на зберігання, крім тих витрат, які необхідні перед наступним етапом виробництва;
- загальногосподарські та інші подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням і доставкою та приведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання в запланованих цілях;
- витрати на збут.

Надходження до установи запасів, зокрема МШП оформляється зазвичай видатковою накладною, яка фіксує факт отримання/передавання матеріальних цінностей.

Взяття на облік установи МШП, за якими виявлено кількісні або якісні розбіжності з даними супровідних документів постачальників (рахунків-фактур, накладних), оформлюється Актом про приймання матеріалів.

Факт приймання та оприбуткування МШП підтверджується підписом матеріально-відповідальної особи, яка прийняла їх на відповідальне зберігання. Після приймання матеріальних запасів (МШП) акти разом із документами (рахунками-фактурами, накладними тощо) передаються до бухгалтерії. Один примірник акта використовується для обліку прийнятих МШП, другий – для

направлення претензії постачальнику (у разі виявлення розбіжностей під час отримання).

Видавання МШП оформлюється уніфікованою формою первинного документа, що складається у разі прийняття запасів або їх видавання зі складу (комори), – Накладною (вимогою) (типова форма № 3-3).

Також у деяких бюджетних установах з метою накопичення інформації про видані господарські, канцелярські та інші товари застосовується в момент масового видавання Відомість видавання матеріалів на потреби установи. У зв'язку з відсутністю затвердженої форми таку Відомість необхідно розробити та затвердити наказом керівника.

Аналітичний облік МШП здійснюється матеріально-відповідальними особами за найменуваннями предметів та кількістю.

Для ведення синтетичного обліку МШП застосовуються облікові реєстри – меморіальні ордери. Зокрема, операції з надходження МШП мають відображатися у меморіальному ордері №4 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими дебіторами». Інформація про рух та вибуття МШП узагальнюється на рахунках бухгалтерського обліку у меморіальному ордері 10 «Накопичувальна відомість про вибуття та переміщення малоцінних та швидкозношуваних предметів».

Таким чином, МШП оприбутковуються на підставі отриманих первинних документів. Суб'єкти державного сектору ведуть облік МШП у кількісному і сумарному вимірах за одиницями обліку в та в розрізі матеріально-відповідальних осіб в оборотних відомостях. У цих відомостях щомісяця підраховуються обороти і визначаються залишки на початок місяця.

Література:

1. Шендригоренко М.Т. Актуальні питання обліку та аудиту малоцінних оборотних і необоротних матеріальних активів. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Вип. 4(47). С.185-188.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 12 жовтня 2010 р. №1202 / Міністерство фінансів України. URL: <https://pravo.uteka.ua/doc/Pro-zatverdzhennya-nacionalnix-polozhen-standartiv-buxgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori-2/123-Zapasi> (дата звернення: 20.04.2021).

3. Про затвердження Методичних рекомендацій з обліку запасів суб'єктів державного сектору : Наказ Міністерства фінансів України від 23 січня 2015 р. №11 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text> (дата звернення: 20.04.2021).

4. Про затвердження Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ Міністерства фінансів України від 29 грудня 2015 р. №1219 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-16> (дата звернення: 20.04.2021).

ВИДИ ІНФОРМАЦІЙНО - АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Бобровська Н.В., кандидат економічних наук, старший викладач

Миколаївський національний аграрний університет

В сучасному глобалізованому, технологізованому і разом з тим неструктурованому світі значення інформаційно-аналітичної діяльності об'єктивно зростає. Це обумовлено насамперед неконтрольованим розвитком усіх процесів і явищ як в економіці, так і в політиці, так і в суспільному житті. Діяльність будь-яких структур сьогодні потребує хоча б мінімального прогнозованого розвитку, захисту від ризиків, небезпек і викликів. Саме таким універсальним засобом в інформаційному суспільстві є аналітика.

На думку багатьох сучасних вчених, інформаційно-аналітична діяльність представляє сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів з метою збору, накопичення, обробки й аналізу даних, що спонукає обґрунтуванню і прийняттю рішення [3].

Сучасна аналітика є розгалуженою й складною системою знань, складовими частинами якої є й інші науки: логіка (наука про закономірності правильного мислення), методологія (система принципів, методів і прийомів пізнавальної діяльності), евристика (наука, яка відкриває нове у різних сферах життя), інформатика (наука про інформацію, способи її отримання, накопичення, обробки й передачі) [3].

Тому в сучасних умовах аналітична діяльність повинна супроводжувати прийняття будь-якого управлінського рішення чи то на рівні держави, чи то на рівні організації, чи на рівні громадянина. Так, саме від аналітичної, прогностичної діяльності кожного громадянина безпосередньо залежить якість не тільки його особистого життя а й всієї держави.

Також слід відмовитись від ментальної і надзвичайно шкідливої звички «зробив-задумався» та «якось воно буде» і озброюватись сучасними інформаційно-аналітичними методиками і технологіями, які спрямовані на відомий і загальноприйнятий у всьому світі алгоритм дій: «подумав - оцінив наслідки власних дій – зробив». Отже, аналітика – це той універсальний засіб, який здатний швидко і ефективно змінити якість життя українців на краще і успішно зробить це при умові повсюдного використання.

Отже, у змінах, які спонукають прогресуючому зростанню, під впливом процесів та явищ, актуальним питанням стає вміння логічно мислити й аналізувати, робити висновки й раціональні приймати рішення, прогнозуючи, де базисом повинно бути адаптаційні підходи у системному суспільному інформаційному просторі .

Впровадження нових підходів адаптації суспільства до цифрового сучасного світу повинно відбуватись через переосмислення існуючого досвіду й набутих вмінь, інтелектуальних здібностей через взаємозв'язок причин і наслідків.

Література:

1. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / *НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського*; наук. ред. Л. А. Дубровіна, 2010. – 360 с.
2. Манзя М.В. Соціальний вимір глобалізації. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2008. Випуск 32. С.196-209.
3. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: Учеб. пособие. МАУП, 2003. — 368 с.

ОБЛІК В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ: ВРАХОВАНО ПРОПОЗИЦІЇ МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Галкін В.В., *старший викладач*

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Облік в державному секторі спрямований на створення єдиного інформаційного простору в бухгалтерському обліку, який ґрунтується на застосуванні національних положень (стандартів) та удосконаленні нормативно-правової бази з бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Оскільки законодавством чітко не визначено методи ведення бухгалтерського обліку в державному секторі, тому завданнями для відображення об'єктивної інформації у бухгалтерському обліку залишаються удосконалення методології бухгалтерського обліку та звітності.

Виклад основного матеріалу досліджень. Відповідно до Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки [1] затверджено Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» [2].

Вказаним Національним положенням (стандартом) визначено склад та елементи фінансової звітності, зокрема фінансова звітність складається з: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про власний капітал, звіту про рух грошових коштів та приміток до річної фінансової звітності.

Проте, на відміну від балансу, звіту про фінансові результати, звіту про власний капітал та звіту про рух грошових коштів, форма приміток до річної фінансової звітності до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» не додається.

За наведеним терміном зазначені примітки мають таке значення:

примітки до річної фінансової звітності - сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі.

Відповідно в Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі [3] не визначено розкриття інформації у примітках до річної фінансової звітності. Лише зазначається, що додаткові рядки у формах

фінансової звітності (крім приміток до річної фінансової звітності) вводити забороняється.

Зважаючи на вказане та щодо практичного застосування діючих Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та впровадження нових Миколаївським національним аграрним університетом (далі – МНАУ) у 2016 році Міністерству освіти і науки України з цього питання надано наступну пропозицію [4].

Оскільки форма звіту відносно приміток до річної фінансової звітності у Національних положеннях (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» не зазначається, тому запропоновано доповнити відповідну форму звіту - примітки до звітів із відображенням основних базових показників, які доцільно деталізувати із показників фінансової звітності.

В подальшому окремим наказом Міністерства фінансів України затверджено типову форму № 5-дс «Примітки до річної фінансової звітності», який набрав чинності з 01 січня 2018 року [5].

У зазначеній типовій формі № 5-дс «Примітки до річної фінансової звітності» передбачено деталізацію показників фінансової звітності за такими розділами:

- I. Основні засоби;
- II. Нематеріальні активи;
- III. Капітальні інвестиції;
- IV. Виробничі запаси;
- V. Фінансові інвестиції;
- VI. Зобов'язання;
- VII. Дебіторська заборгованість;
- VIII. Грошові кошти та їх еквіваленти розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів;
- IX. Доходи та витрати;
- X. Нестачі і втрати грошових коштів і матеріальних цінностей;
- XI. Будівельні контракти;
- XII. Біологічні активи;
- XIII. Розшифрування позабалансових рахунків.

У Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору [6] визначається щоквартальне нарахування амортизації об'єктів основних засобів та нематеріальних активів. При цьому зазначається, що за рішенням керівника суб'єкта державного сектору у розпорядчому документі про облікову політику може бути передбачено нарахування амортизації на річну дату балансу.

До того ж останнє визначено у Національному положенні (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби" [7] і про щоквартальне нарахування амортизації не прописано.

Враховуючи, що нарахування бюджетними установами амортизації (зносу) в цілому ніяким чином не впливає ні на доходи ні на касові видатки, тому МНАУ [4] з цього питання запропоновано: «в обліковій політиці бюджетної установи доцільно передбачати, що сума зносу об'єктів необоротних

активів визначається в останній робочий день грудня в гривнях за повну кількість календарних місяців їх перебування в експлуатації у звітному році».

В подальшому у 2021 році, з метою формування єдиних підходів до облікової політики в межах головного розпорядника коштів, наказом Міністерства освіти і науки України затверджено «Загальні єдині підходи облікової політики навчальних закладів та бюджетних установ, які належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, їх відокремлених структурних підрозділів» [8].

Вказаними Загальними єдиними підходами облікової політики визначено, що нарахування амортизації на основні засоби та нематеріальні активи проводиться один раз на рік перед складанням річної фінансової звітності прямолінійним методом.

Висновки. Врахування пропозицій Миколаївського національного аграрного університету сприятиме удосконаленню методології бухгалтерського обліку та звітності в державному секторі і забезпеченню створення інтегрованої інформаційно – аналітичної системи управління державними фінансовими та нефінансовими активами.

Література:

1. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2007 р. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.04.2021).

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text> (дата звернення: 09.04.2021).

3. Про затвердження Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі та Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0384-17#Text> (дата звернення: 09.04.2021).

4. Про надання питань та пропозицій : лист Миколаївського національного аграрного університету від 05.09.2016 № 12-13/1109. Миколаїв : МНАУ, 2016. С. 1-4.

5. Про затвердження типової форми № 5-дс «Примітки до річної фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.2017 № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1539-17#Text> (дата звернення: 10.04.2021).

6. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору : Наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#n14> (дата звернення: 11.04.2021).

7. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text> (дата звернення: 11.04.2021).

8. Про внесення змін до загальних єдиних підходів визначення облікової політики : наказ Міністерства освіти і науки України від 17.02.2021 № 210. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-zagalnih-yedinih-pidhodiv-viznachennya-oblikovoyi-politiki-5> (дата звернення: 12.04.2021).

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕВОЛЮЦІЇ ПОНЯТТЯ «РИЗИК» В ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ

Дубініна М.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет

Для формування чіткого уявлення про сучасні ризики та подальшої розробки заходів і прийомів з реагування на них, дослідимо поняття «ризик» як явище більш глибоке, таке, що суттєво відрізняється від його традиційного сприйняття, що ризик - це прояв різних видів загроз і викликів, пов'язаних з економічною, соціальною та політичною діяльністю різних господарсько-економічних форм.

В економічному контексті реалізація ризику виражається як втрати у вигляді додаткових витрат або прибутковості нижче тих значень, на які розраховував підприємець. Наслідки реалізації ризику найчастіше проявляються і фіксуються у вигляді конкретних фінансових втрат або неможливості отримання очікуваного (розрахункового) прибутку або планового фінансового результату.

Виділяються такі властивості ризику як: загальність, системність, ймовірність і динамічність. Окремо відзначимо категорію абстрактних ризиків, які теоретично і об'єктивно можуть реалізуватися, але тільки при обов'язковій наявності комплексу необхідних і достатніх умов і конкретні ризики, які мають «кількісну оцінку можливих втрат в часі, для мінімізації яких суб'єкти мають у своєму розпорядженні необхідні управлінські та матеріальні ресурси» [1].

Мінімізація ризиків не означає їх анулювання, таким чином, настання негативних подій або явищ все ж можливо. У випадках, коли подія або явище відбулося, управління ризиками повинно дозволити своєчасно реагувати на них для зниження негативних наслідків (втрат і збитків).

Ризик для підприємств - це прогнозована можливість виникнення несприятливих ситуацій в ході реалізації планів і виконання бюджетів підприємства. Таким чином об'єктивно неможливо розрахувати альтернативні результати впливу ризиків на діяльність підприємств при різних варіантах розвитку подій в динаміці [2].

Фактори ризику - умови, обставини, в рамках яких виявляються причини ризику і які призводять до негативних наслідків. Звідси випливає що, ризик формується під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Звичайно, всі фактори ризику врахувати неможливо, але цілком реально виділити головні з них за результатами впливу на той чи інший вид господарської діяльності господарюючих суб'єктів, при цьому, кожен вид ризику має свій неповторний набір факторів, що впливають на нього.

У діяльності підприємства можуть бути втрати, які можна розділити на матеріальні, трудові, фінансові, втрати часу і грошові.

Виявлені на аграрних підприємствах ризики в системі бухгалтерського обліку знаходять відображення, перш за все, на рахунках за допомогою формування резервів, а також в бухгалтерській (фінансовій) звітності при розкритті інформації про ризики і їх вплив на діяльність економічного суб'єкта.

Серед бухгалтерських ризиків, на нашу думку, перш за все необхідно виділити ризики, пов'язані з людським фактором, адже незважаючи на те, що, бухгалтерська звітність формується на основі положень, встановлених нормативно-правовими актами, у бухгалтера залишається широкий спектр питань, за якими він в право прийняти рішення самостійно. А ось варіативність рішень в умовах виконання конкретного облікового завдання призводить до виникнення ризику, який в міжнародній практиці відносять до ризику професійного судження. Він виникає в результаті того, що міжнародні стандарти встановлюють лише загальні принципи і вимоги до розкриття інформації, рішення щодо вибору конкретних процедур оцінки статей звітності та формування фінансової інформації приймає бухгалтер.

В системі бухгалтерських ризиків особливе місце займають нормативно-правові ризики. На даний момент чинні положення з бухгалтерського обліку, на жаль, охоплюють не всі економічні об'єкти, бухгалтерський облік яких регламентується міжнародними стандартами, містять протиріччя, різночитання, що в результаті призводить до ризику допустити помилки в їх застосуванні в обліковій практиці підприємства. Ризики організаційної структури виникають якщо обрана стратегія управління розрізнена з обраною організаційною структурою (лінійної, функціональної, лінійно-функціональної, матричної, комбінованої). Структура управління підприємством (бухгалтерською службою) повинна бути такою, щоб забезпечити реалізацію його стратегії, досягнення його цілей і ефективно вирішення поставлених перед підприємством завдань. Кадровий ризик - це складний ризик, в складі якого можна виділити: посадовий ризик (невідповідність посаді видам діяльності, цілями, завданнями, функціями і технологіями); кваліфікаційно-освітній (невідповідність працівника займаній посаді); ризик зловживань і недоброчесності (залежить від рівня роботи з підбору та найму персоналу, від ефективності діяльності служб безпеки, результативності контрольно-ревізійного апарату, від стилю керівництва, корпоративної культури). В якості окремого виду необхідно виділити обставини ризиків непереборної сили. До них можна віднести екстремальні погодні умови і стихійні лиха, обставини, викликані діяльністю людини, в результаті яких може статися знищення частини або всієї бухгалтерської документації.

Література:

1. Рішняк І.В. Системний аналіз категорії ризику та невизначеності. Вісник Національного університету «Львівського політехніка». 2003. С. 952
2. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків : монографія / А. Б. Камінський . – К. : Видав. – політ. центр «Київ. ун-т», 2006. – 304 с.

УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ АГРОВИРОБНИКІВ У ПРИЗМІ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ

*Козаченко Л.А., кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет*

Умови сьогодення зумовлюють постійного удосконалення інструментів управління заборгованістю підприємства, що відіграє важливу роль у господарчому механізмі агровиробників. Найбільш актуальним для власників агробізнесу є забезпечення раціонального використання власних та позикових ресурсів для створення ринкової вартості, що спроможна здійснити покриття різного роду витрат, дотримати необхідного рівня доходів на умовах, що не будуть надто ризиковими для вкладників капіталу. Максимізації прибутку агровиробників, як в поточному періоді, так і на перспективу, також є не менш важливим для малих і великих підприємств, враховуючи нестабільність і не постійність грошових потоків. Відповідно, операційна діяльність підприємств аграрного сектору супроводжується наявністю дебіторської та кредиторської заборгованостями. Актуальні та об'єктивні дані щодо стану кредиторської і дебіторської заборгованості, контроль за термінами і можливостями їх погашення, формуються у системі бухгалтерського обліку підприємства, що повинна ефективно впливати на управління боргами та зобов'язаннями.

Всебічне дослідження питань облікових процесів щодо розрахунків з кредиторами і дебіторами викладено багатьма вітчизняними науковцями, зокрема це: Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В. І. Єфіменко, В. М. Костюченко, М. В. Кужельний, Ю. Я. Литвин, О. В. Лишиленко, В. Г. Лінник, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, Т. Г. Турпак та багато інших. Всі автори акцентують увагу на тому, що одною із проблемних ділянок обліку на агропідприємствах є облік заборгованостей, що зумовлено перш за все проблемами неплатежів. Також постійні зміни економічних умов господарювання, наявні не прогнозовані ризики, що притаманні агросфері вказують на потреби управління заборгованістю агровиробників у подальших дослідженнях, підґрунтям яких є правильно організовані облікові процеси.

Як свідчать дослідження науковців і практика фахівців-бухгалтерів, саме при формуванні облікової політики агропідприємства закладаються дієві підходи щодо оцінки, обліку та контролю кредиторської і дебіторської заборгованості. У вітчизняній практиці підприємств основою формування облікової політики є наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України», який висвітлює принципи, методи та процедури, що належні до включення в облікову політику [1]. Задля відображення елементів облікової політики щодо дебіторської заборгованості у вищезазначеному документі лише у Розділі II. Формування облікової політики пункті 2.10. йдеться щодо методу обчислення резерву сумнівних боргів, а саме щодо його визначення одним із методів: застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості або застосування коефіцієнта сумнівності [1]. Отже, потребують подальшого висвітлення у методичних документах Міністерства фінансів України питання,

що стосуються класифікації заборгованості, підходи щодо врахування ризиків, а також уточнення порядку відображення розрахунків з покупцями та замовниками. Наразі підприємствам необхідно також самостійно визначати елементи облікової політики задля обліку кредиторської заборгованості.

В контексті змін з 29 жовтня 2019 року у НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2] та НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [3], що відбулися відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 16.09.2019 р. № 379 «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку», визначено нові вимоги щодо оцінки довгострокових зобов'язань та довгострокової дебіторської заборгованості [4]. Нормативний документ вказує на необхідність оцінювання будь-якої довгострокової дебіторської заборгованості та будь-яких довгострокових зобов'язань за теперішньою (дисконтованою) вартістю. За роз'ясненням Міністерства фінансів України «теперішня вартість – це дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства». Визначення теперішньої вартості здійснюється шляхом дисконтування майбутніх грошових потоків [5].

Дисконтування може бути застосоване тільки до грошової заборгованості, яка буде погашатися певними грошовими платежами в національній чи іноземній валюті або еквівалентах грошових коштів. Заборгованість, що погашається товаром або іншими активами, тобто не грошову заборгованість, як короткострокову, так і довгострокову, не потрібно дисконтувати [6].

Вищезазначені зміни обумовили і перегляд облікової політики агровиробників, зокрема: обов'язково визначається формула для дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, ставка дисконтування, кількість періодів дисконтування протягом календарного року та інше.

Прийнятий документ звичайно дозволив усунути розбіжності у принципах обліку відсоткових та безвідсоткових позик та забезпечив можливість приведення Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у відповідність до вимог міжнародного стандарту фінансової звітності для малих та середніх підприємств [5]. Сьогодні залишаються до нормативного методичного закріплення ряд положень, які необхідно уточнити задля зрозумілого визначення облікової політики підприємств. Особливо це стосується методики розрахунку теперішньої вартості, підстав для обрання та обґрунтування ставки дисконту, а також підходи до облікового відображення амортизації дисконту тощо.

З метою дієвої організації та ведення обліку довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань агровиробникам наразі необхідно переформатовувати організаційно-методичне забезпечення облікового процесу, зокрема і того, що стосується дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань. Так, на думку ряду авторів такі зміни повинні стосуватися організаційної складової у частині закріплення до посадової інструкції визначеної відповідальної особи процедури дисконтування, організація самої роботи, а також комунікації з іншими працівниками. Також необхідно розробити форми документів по

дисконтуванню, а у робочому плану рахунків закріпити рахунки бухгалтерського обліку процесу дисконтування, що відноситься до технічної складової облікової політики. Методична складова повинна мати порядок вибору ставки дисконтування, розрахунку суми дисконтування тощо [7].

Удосконалення облікового процесу щодо заборгованості у аграрних підприємствах є складовою механізму управління, що направлена на забезпечення інформаційної прозорості процесів господарювання, зростання прибутковості, а також ефективної діяльності в конкурентному середовищі.

Література:

1.Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635/ Міністерство фінансів України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13?lang=ru#Text> (дата звернення: 10.02.2021 р.).

2.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237/ Міністерство фінансів України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 10.02.2021 р.).

3.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2020 № 20/ Міністерство фінансів України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 10.02.2021 р.).

4.Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 16.09.2019 р. № 379/ Міністерство фінансів України URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-19#Text> (дата звернення: 09.03.2021 р.).

5.Щодо ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань: інформаційне повідомлення Міністерства фінансів України від 21.07.2020 р. URL : mof.gov.ua/storage/files/Інформаційне%20повідомлення_1.pdf (дата звернення: 09.03.2021 р.).

6.Онищенко В. Дисконтування заборгованості 2020. Журнал Головбух. 19.10.2020. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7853-diskontuvannyadovgostrokovih-zaborgovanostey-debtorsko-kreditorsko> (дата звернення: 10.03.2021).

7.Турпак Т. Г., Бойко Н. В., Карлова І. О., Масалітіна В. В. Дисконтування дебіторської заборгованості у обліку та аналізі. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8670> (дата звернення: 02.05.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.2.97

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГ СТРАХУВАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ PROZORRO

**Пісоченко Т. С., кандидат економічних наук, асистент
Миколаївський національний аграрний університет**

Розвиток системи страхування у державному секторі на території України набуває значних обертів. Державні установи страхують своїх працівників, транспортні засоби, майно і все це проводиться у відкритому доступі для всіх громадян України, за допомогою електронної системи prozorro.gov.ua.

Відповідно до закону України «Про страхування» [3] стаття 5 страхування поділяє на добровільне та обов'язкове. У системі Prozorro держава може отримати послуги з обов'язкового державного страхування та послуги із добровільного страхування.

До послуг обов'язкового державного страхування можна віднести:

- Страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;
- Страхування від нещасних випадків;
- Медичне страхування.

До послуг добровільного страхування можна віднести:

- Страхування транспортних засобів;
- Страхування майна;
- Страхування життя.

Порядок проведення страхування у державному секторі та відповідальність за процедур закупівлі несе замовник, який оголосив тендер на цю процедуру. Замовник може вимагати від учасника надання інформації щодо його відповідності певним кваліфікаційним вимогам. Кваліфікаційні вимоги, зазначаються у документації, необхідній для здійснення попередньої кваліфікації учасників, тендерній документації чи інших документах, пов'язаних з поданням тендерних пропозицій [1].

У тендерній документації, замовник, обов'язково прописує основну характеристику проведення закупівлі, за наступними розділами, а саме:

- I. Загальні положення;
- II. Порядок унесення змін та надання роз'яснень до тендерної документації;
- III. Інструкція з підготовки тендерної пропозиції;
- IV. Подання та розкриття тендерної пропозиції;
- V. Оцінка тендерної пропозиції;
- VI. Результати торгів та укладання договору про закупівлю.

Оцінка тендерних пропозицій проводиться через електронною системою закупівель автоматично на основі критеріїв та її методики, зазначеної замовником у тендерній документації шляхом застосування електронного аукціону. Пропонуємо перелік документів, який передбачений тендерною документацією та повинен бути завантажений учасником у складі тендерної пропозиції, а саме:

- Інформація, що підтверджують відповідність учасника кваліфікаційним

критеріям;

- Лист-гарантія про відсутність підстав відмови «Замовником – Учаснику» в участі у процедурі закупівлі відповідно до статті 17 Закону України «Про публічні закупівлі» [2];

- Список працівників установи, що підлягають обов'язковому особистому страхуванню (добровільні працівники);

- Відомості про учасника;

- Проект договору;

- Лист-згода з проектом договору;

- Гарантійний лист.

Електронна система визначає найкращу тендерну пропозицію з найнижчою ціною. Кожен учасник тендера прагне мінімізувати власні фінансові ризики. Укладання договору гарантує замовнику, що страхова компанія покриє всі ризики, якщо переможець торгів відмовиться від виконання умов тендеру або ж ці умови не будуть виконані повною мірою. Щоб уникнути негативних наслідків, які можуть несприятливо вплинути на суспільство, пропонуємо продовжити вдосконалювати сферу послуг по страхуванню за допомогою введення в дію загальнодержавного страхування.

Література:

1. Про затвердження Рекомендованого Порядку страхування на тендерній основі на залізничному транспорті та Рекомендованого Положення про тендерний комітет з питань страхування на підприємствах залізничного транспорту України : наказ від 14.02.2006 № 051-Ц. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0051328-06#Text> (дата звернення 03.04.2021р.)

2. Про публічні закупівлі : закон України від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 05.04.2021р.)

3. Про страхування : закон України від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 02.04.2021р.)

АКТУАЛІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Потриваєва Н.В., доктор економічних наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

У процесі своєї діяльності підприємства співпрацюють з різними юридичними й фізичними особами та державними органами. Їх взаємовідносини спричиняють виникнення зобов'язань, які є джерелом утворення активів підприємства, та наявність яких за стабільних умов не погіршує його фінансового стану. Зобов'язання є одними з основних факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства, тому питання визначення їх сутності та класифікація поточних зобов'язань потребує детального

розгляду. Адже від правильної організації їх обліку, аналізу і контролю залежить договірність і розрахункова дисципліна, оборотність оборотних коштів, ділова репутація суб'єкта підприємницької діяльності.

Зобов'язання здійснюють суттєвий вплив на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, оскільки вони виступають джерелом формування та фінансування активів. Значну частину займають господарські операції з їх виникнення та погашення, що характеризують фінансову стабільність суб'єкта господарювання. Тому існує потреба в ефективному управлінні та контролі за станом розрахунків за зобов'язаннями, динамікою кредиторської заборгованості, що забезпечується за допомогою якісної, правдивої, достовірної інформації щодо зобов'язань в системі бухгалтерського обліку.

Питання сутності, класифікації та групування зобов'язань досліджували у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Ф. Ф. Бутинець, О. О. Волинець, М. В. Дубініна, В. В. Качалин, Г. С. Кесарчук, А. В. Кешеля, О. О. Непочатенко, Н. М. Пономаренко, М. Л. Пятов, Ф. К. Савиньї, Н. М. Сіренко, Я. В. Соколов, Е. Ф. Югас та інші. Проведені дослідження наукових праць відомих вітчизняних та іноземних вчених свідчать, що окремі теоретичні положення щодо трактування розрахунків за зобов'язаннями є дискусійними, а низка важливих аспектів облікового забезпечення розрахунків з бюджетом за податками й платежами потребують подальшої актуалізації у світлі нещодавніх змін до податкового законодавства.

Здійснюючи суттєвий вплив на фінансову стійкість і платоспроможність суб'єктів господарювання, досліджувані розрахунки з огляду на динамічний характер потребують ефективного управління грошовими потоками, контролю за фактичним станом розрахунків особливо під час фінансової кризи. Прийняття управлінських рішень здійснюється на підставі актуальної інформації про зобов'язання, що формується у системі бухгалтерського обліку. У зв'язку з цим виникає необхідність актуалізації облікового забезпечення поточних зобов'язань за податками й платежами та визначення їх впливу на платоспроможність підприємства в сучасних умовах господарювання.

Головним стимулом роботи кожного суб'єкта господарювання є одержання доходів, адже вони є основним джерелом фінансування витрат на виробничий і соціальний розвиток підприємства. Крім того, від розміру отриманих підприємством доходів залежать і відрахування до бюджету у вигляді податків і зборів.

Упродовж останніх кількох років податкове законодавство України змінюється дуже стрімко. І оскільки значна частина законодавчих змін прямо чи опосередковано впливає на роботу бізнесу, підприємницьким структурам потрібно оперативно реагувати на нові закони чи зміни до чинних [1]. Так 2020 рік, за твердженням О. Любченка, став роком відчутного прогресу в ефективності роботи нової Державної податкової служби України. В умовах низхідної динаміки економічної активності, яка проявилася ще у другому півріччі 2019 р., і зростання номінального ВВП у 2020 р. на 5,4% (падіння реального випуску становило 4%) надходження до державного та місцевих бюджетів, а також з єдиного соціального внеску торік зросли на 13,5%, а сальдо

надходжень з податку на додану вартість збільшилося на 36,8%. Індикативні показники податкових надходжень 2020 р. перевиконано на 49,2 млрд грн (+10,7%). У січні-лютому 2021 р. при зростанні обсягів постачання товарів і послуг (база оподаткування ПДВ) на 10,3% порівняно із відповідним періодом минулого року сальдо надходжень з ПДВ збільшилося у 1,5 рази (з 17,8 млрд до 25,8 млрд грн). Це стало можливим завдяки ефективному розширенню бази оподаткування за рахунок тіньової економіки [2].

Результативність заходів з реформування податкової системи та ефективного подолання податкових схем залежить не стільки від екстенсивних зусиль з підвищення податкового контролю, скільки від побудови надійної моделі взаємодії між платниками податків і державою, яка користуватиметься довірою обох сторін податкових взаємовідносин. Для цього потрібно забезпечити дотримання державою ключових принципів у сфері оподаткування, якими, на нашу думку, мають бути:

- справедливість (рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації);
- прозорість (обмін інформацією між податковими агентами та податковими органами; увага до суті операцій, а не до їх форми);
- зручність у взаємодії з податковими органами (сплачувати податки чесно має бути вигідно, податкова служба забезпечує якісний сервіс платникам податків).

Втілення в життя цих принципів створить органічні умови для вирішення проблематики податкового регулювання в Україні та забезпечить додержання економічними суб'єктами вимог законодавства при сплаті податків. На практиці реалізація вищезгаданих принципів має передбачати ті кроки, які впроваджуватимуть найкращий міжнародний досвід з реформування та удосконалення податкової системи.

Література:

1. Веб-портал онлайн видання UASpectr («Український спектр»). URL <https://uaspectr.com/2020/12/29/podatkove-zakonodavstvo-na-2021-rik/> (дата звернення: 17.04.2021).
2. Веб-портал офіційного видання Державної фіскальної служби України «Вісник. Офіційно про податки». URL : <http://www.visnuk.com.ua/ru/news/100023674> (дата звернення: 17.04.2021).

ПЕРЕДУМОВИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Чебан Ю.Ю., кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Соціальний аудит є, насамперед, оперативною допомогою для управлінських кадрів з метою забезпечення ефективної реалізації соціальної політики, а вже згодом розглядається як метод підтвердження рівня

корпоративної соціальної відповідальності. Тому його необхідність розвитку в Україні є актуальною та доцільною.

Метою соціального аудиту є оцінка соціальної відповідальності, соціального середовища, соціальної діяльності підприємств, організацій та установ та їх оптимізація. Основним функціями соціального аудиту є аналітична, оціночна, діагностична, проектувальна, консолідуюча, комунікативно-діалогічна, регуляторна, світоглядно-аксіологічна, управлінська, інформаційно-контролююча.

Основними передумовами виникнення такого аудиту в Україні нами виокремлено такі: функції та відносини є саме соціально-економічними; зростання ролі соціального чинника та людського капіталу; зростання соціальної відповідальності держави, приватного бізнесу та найманих працівників; розвиток соціального підприємництва як природна умова ведення бізнесу; вимоги національного та міжнародного законодавства тощо. Предметом соціального аудиту є соціально-економічні відносини, а об'єктом – факти господарського життя.

На рівні підприємства соціальний аудит включає: дослідження питань, що стосуються конкретних характеристик якості трудового життя (професіоналізм, освіта, моральне стимулювання праці, соціальна захищеність працівника, участь працівника в управлінні, корпоративна культура); аналіз соціального клімату на підприємстві; напрями соціальної діяльності, витрати та доходи та фінансові результати соціальної діяльності; пошук шляхів скорочення операційних витрат; дослідження рівня, причин та наслідків плинності кадрів; формування системи показників, які допоможуть проаналізувати соціальну діяльність конкретного підприємства (установи, організації); формулювання висновку про результати проведення соціального аудиту із зазначенням стратегічних перспектив розвитку соціальної політики на підприємстві тощо.

Призначення соціального аудиту в різних країнах є приблизно ідентичним. Так, характерною рисою його у Франції є намагання вийти за рамки окремих компаній та перейти на рівень регіонів і національного господарства. Основні напрями соціального аудиту тут: відповідність правовим нормам, соціально-трудова відносина на підприємстві, можливості підприємства реалізувати стратегічні цілі.

Специфіка у Німеччині включає поєднання аудиту на мікро- та макрорівнях. Завдання соціального аудиту у цій країні: надання допомоги роботодавцям у дослідженні соціальної складової виробничих процесів та аналізі дотримання соціально-трудова прав працівників. Широко використовується порівняльний аналіз соціальних показників підприємства з аналогічними показниками на рівні регіону та галузі. А от в США соціальний аудит не використовується на макрорівні. Поширені форми соціального аудиту: рейтинги компаній та соціальна звітність. Соціальний аудит оцінює всі сфери діяльності компанії. Розроблена система соціально-економічних показників: система менеджменту якості, енергозбереження та охорона навколишнього середовища, відносини з персоналом, трудові відносини і права людини, відносини з місцевою спільнотою. Характерні риси соціального аудиту в Японії

– це найбільший розвиток у сфері охорони навколишнього середовища та трудових відносинах; у розробці соціальних стандартів вирішальну роль відіграє уряд; до процесу розробки соціальних стандартів широко залучаються профспілки. Законодавством встановлено мінімальні стандарти умов праці [1, с.19].

Для самих підприємств України доцільність соціального аудиту пояснюється можливістю підтвердити свою позицію соціально відповідального суб'єкта суспільних відносин, пошуком джерел більш ефективного використання кадрового потенціалу, оптимізацією рішень щодо соціальних питань, зменшенням нефінансових ризиків.

На нашу думку, подальший розвиток соціального аудиту в Україні дозволить забезпечити: зменшення випадків порушення норм трудового законодавства та приховування нещасних випадків на виробництві; поширення досвіду соціальної відповідальності бізнесу в умовах інтеграції українських компаній до міжнародних корпорацій; вчасне виявлення соціальних ризиків та розробку заходів щодо їх зниження; формування позитивного іміджу українських підприємств на світовому ринку; діагностику та контроль ефективності соціального управління; розробку та запровадження нових підходів до мотивації праці, кар'єрного росту працівників; створення належних і безпечних умов праці; запровадження ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій; налагодження тісних і партнерських стосунків з органами влади, місцевого самоврядування, регіональними громадськими організаціями тощо.

Література:

1. В. Дерій, С. Саченко, Л. Бабій. Соціальний аудит у контексті посилення вимог до корпоративної соціальної відповідальності. *Бухгалтерський облік і аудиту*. №5. 2016. С. 17-26.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Костирко А. Г., кандидат економічних наук, старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет

Посилення вимог конкурентного середовища вимагає пошуку нових конкурентних переваг суб'єктами підприємництва. У цьому контексті значної актуальності набуває свідоме впровадження прозорих та добросовісних практик вітчизняним бізнесом, що слугує передумовою зростання довіри інвесторів і споживачів продукції (послуг). Однією із умов прозорості діяльності компанії є формування і оприлюднення нефінансової звітності про економічні, екологічні і соціальні аспекти її функціонування. Поряд із необхідністю розширення інформації про діяльність компаній, виникає потреба в аудиторських послугах щодо її верифікації.

На сьогодні нефінансова звітність підприємства може бути представлена у вигляді звіту про управління, соціального звіту, звіту про сталий розвиток тощо. Підготовка та інформаційне наповнення звіту про управління у

вітчизняній практиці регламентується «Методичними рекомендаціями зі складання звіту про управління» [1], які не обмежують підприємства щодо обсягу висвітленої інформації. Що стосується звіту про сталий розвиток, то з метою його приведення до єдиного зрозумілого на міжнародному рівні формату доцільним є використання відповідних стандартів, найпоширенішим серед яких є стандарт GRI (GlobalReportingInitiative). На даний час нефінансову звітність за стандартами GRI складають більше 2000 компаній світу, що є представниками як великого, так і малого бізнесу. Вітчизняна практика формування звіту за цим стандартом теж має позитивну тенденцію. За час існування GRI за його стандартами звітували більше 25 вітчизняних компаній [2].

При підготовці нефінансової звітності важливо усвідомити те, що збір і обробку інформації здійснює не лише обліковий персонал. У ході наповнення такої звітності кількісними і якісними характеристиками діяльності підприємства виникає необхідність залучення фахівців з різних відділів. У зв'язку з цим, посилюється значимість управлінського обліку, який поряд із фінансовим слугує інформаційним джерелом для підготовки нефінансової звітності.

У напрямку змістовного наповнення управлінського обліку давно працює Інститут присяжних бухгалтерів в області управлінського обліку (The Chartered Institute of Management Accountants, CIMA) спільно з Американським інститутом дипломованих бухгалтерів (American Institute of Certified Public Accountants - AICPA), які в 2015 році розробили документ Міжнародні принципи управлінського обліку (Global ManagementAccountingPrinciples) [3]. У ньому запропоновано чотири принципи управлінського обліку, які повинні вивести управлінський облік на якісно інший рівень, необхідний не лише для вирішення стратегічних завдань управління сучасними компаніями, але й для покращення якості фінансової звітності. Одним з таких принципів розробниками запропоновано принцип відповідності, який передбачає, що в управлінському обліку актуалізується інформація фінансового і нефінансового характеру, що включає соціальні, екологічні та економічні дані, та є доступною для осіб, які приймають рішення щодо минулого, теперішнього і майбутнього компанії [4].

На відміну від методичного та інформаційного забезпечення формування нефінансової звітності, достатньо значна низка питань постає перед аудитором щодо визначення її достовірності. Ці питання, перш за все, пов'язані із відсутністю адекватного методичного інструментарію та інформаційним забезпеченням аудиту, завданням якого є інформування учасників аудиторського процесу про стан підконтрольного об'єкту.

На сьогодні, існуюча система вітчизняного аудиту не повністю спроможна забезпечити достатню впевненість щодо більшості кількісних і якісних показників нефінансового звіту. У контексті надання впевненості відносно нефінансової інформації, найбільш суттєвою методологічною проблемою є надання доказів щодо надійності показників нефінансової звітності у зв'язку із не досконалим інформаційним забезпеченням саме її підготовки. Вирішення даного питання можливе завдяки більш повного

використання методологічного інструментарію бухгалтерського обліку для збору і реєстрації даних, які необхідні для визначення показників нефінансового звіту. Поряд із зазначеним напрямом, підвищенню ефективності аудиту нефінансової звітності сприятиме формалізація процедур збору та реєстрації облікових даних, які необхідні для складання нефінансової звітності, а також розробка та впровадження регламентів їх внутрішнього контролю[5].

Враховуючи важливість нефінансової звітності у підвищенні конкурентоспроможності компанії, об'єктивним чинником є вдосконалення облікової політики суб'єктів господарювання. Одним із напрямів такого вдосконалення має бути формування документального забезпечення не лише економічних, а і соціальних та екологічних аспектів діяльності підприємства. Це стане основою інформаційного забезпечення аудиту нефінансової звітності та сприятиме підвищенню його ефективності.

Література:

1. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління : Наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 № 982.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text>.
2. Стандарти GRI – універсальний конструктор для річного звіту вашої компанії. : офіційний сайт компанії «BakerTilly». URL: <http://www.bakertilly.ua>.
3. Международные принципы управленческого учета (Global Management Accounting Principles). URL: <http://www.cimaglobal.com/principles>.
4. Давидюк Т.В. Роль управлінського обліку в формуванні нефінансової та інтегрованої звітності. *Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конфер., м. Одеса, 26 травня 2016 р. Одеса, 2016. С. 49-52.
5. Король С. Аудит нефінансової звітності: проблеми та напрями вдосконалення. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Випуск 44. Частина II. С. 55-63.

Content of Integrated Report

Luhova O.I., *Candidate of Economic Sciences, Senior lecturer*
Mykolaiv National Agrarian University

Corporate accounting and reporting practice has changed significantly over the last 100 years, reflecting growing demands for enhanced corporate accountability, a changing understanding of value creation and a greater appreciation of the interdependencies between financial, economic, environmental and social systems.

Integrated reporting is part of an evolving corporate reporting system. «Financial statements on their own do not tell the whole story of a company's performance. It is encouraging that companies are increasingly reporting on their environmental impacts, employee-related issues and corporate social responsibility issues», noted Larissa Clark[1], of EY Africa's Professional Practice.

An integrated report is a concise communication about how an organization's strategy, governance, performance and prospects, in the context of its external environment, lead to the creation, preservation or erosion of value over the short, medium and long term [2]. Financial and non-financial information are integrated in one report. Differently from other forms of reporting, it is not an additional but rather an overall and holistic component of the system.

The first integrated reports were published in the early 2000s by corporate pioneers that did not have generally accepted standards or a common framework to guide the preparation of their reports. The International Integrated Reporting Council (IIRC) released the International Integrated Reporting Framework in December 2013 to provide organizations with guidance on the content of an integrated report. Revisions to the <IR> Framework were published in January 2021 to enable more effective reporting. However, there is no standard format for an Integrated Report and no specific disclosure requirements. Instead, the IR Framework establishes Fundamental Concepts, Guiding Principles and Content Elements governing the preparation and presentation of an integrated report.

Integrated Reporting is being adopted all over the world. Since the IIRC was formed with the support of the International Federation of Accountants (IFAC) in 2010, the number of organizations using integrated reports to communicate their value creation story has increased, with now more than 2,500 businesses in over 70 countries implementing integrated reporting [3].

An integrated report aims to provide insight about:

- The external environment that affects an organization.
- The resources and the relationships used and affected by the organization, which are referred to collectively in the Framework as the capitals (financial, manufactured, intellectual, human, social and relationship, and natural).
- How the organization interacts with the external environment and the capitals to create, preserve or erode value over the short, medium and long term.

An integrated report includes eight Content Elements, posed in the form of questions to be answered (table 1).

Table 1. Content Elements of an Integrated Report

Content Elements	Questions to be answered
Organizational overview and external environment	What does the organization do and what are the circumstances under which it operates?
Governance	How does the organization's governance structure support its ability to create value in the short, medium and long term?
Business model	What is the organization's business model?
Risks and opportunities	What are the specific risks and opportunities that affect the organization's ability to create value over the short, medium and long term, and how is the organization dealing with them?
Strategy and	Where does the organization want to go and how

resource allocation	does it intend to getthere?
Performance	To what extent has the organization achieved its strategic objectives for the period and what are its outcomes in terms of effects on thecapitals?
Outlook	What challenges and uncertainties is the organization likely to encounter in pursuing its strategy, and what are the potential implications for its business model and future performance?
Basis of presentation	How does the organization determine what matters to include in the integrated report and how are such matters quantified or evaluated?

Source: preparedbytheauthors using[2]

The Content Elements are fundamentally linked to each other and are not mutually exclusive. The order of the Content Elements as listed here is not the only way they could be sequenced.

The content of an organization’s integrated report will depend on the individual circumstances of the organization. TheContent Elements are therefore stated in the form of questions rather than as checklists of specific disclosures.

The primary purpose of an integrated report is to explain to providers of financial capital how an organization creates, preserves or erodes value over time. It therefore contains relevant information, both financial and other.

Anintegratedreportbenefitsanyonewho’sinterestedinanorganization’sabilityto createvalue. Thisincludes, butisnotlimitedto, providersoffinancialcapital. Employees, customers, suppliers, businesspartners, localcommunities, legislators, regulatorsandpolicy-makersmayalsohaveaninterestinanorganization’sintegratedreport.

References

1. ExcellenceinIntegratedReportingAwards 2020. [Electronicresource]. Retrievedfrom: https://www.ey.com/en_za/news/2020/10/integrated-reporting-awards-2020
2. TheInternationalIntegratedReporting Framework. [Electronicresource]. Retrievedfrom: <https://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf>
3. A roadmapforacceleratingintegratedreportingassurance. [Electronicresource]. Retrievedfrom:<https://integratedreporting.org/news/a-roadmap-for-accelerating-integrated-reporting-assurance/>

ФІНАНСУВАННЯ СЕКТОРУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Ксьонжик І.В., доктор економічних наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

Розвиток зеленого туризму сприяє інвестиціям і відкритості для товарної торгівлі, оскільки туризм і пов'язані з ним сектори вимагають широкого спектру товарів і послуг, багато з яких країни з нестабільною економікою не в змозі виробляти.

Криза, викликана пандемією COVID-19, призвела до різкого зменшення обсягу фінансування сектору зеленого туризму. У 2020 році фінансові потоки істотно скоротилися в порівнянні з 2019 роком, в цілому на 46%. виправити ситуацію може стрімкий розвиток зеленого туризму за рахунок заохочення зацікавленості українців в Україні.

Саме зелений туризм демонструє активну здатність адаптуватися, впроваджувати інновації і швидко відновлюватися після економічних потрясінь. Це було реально доведено на практичному прикладі Закарпатської, Львівської, Херсонської, Одеської та інших областей, які, після анексії Криму, отримали хвилю внутрішнього зеленого туризму. Однак у нинішній безпрецедентній ситуації потрібні нові підходи, а також рішучі багаторівневі заходи реагування і фінансування.

Зелений туризм є світовим трендом: він неймовірно розвинений в Німеччині, Польщі, Литві, Румунії, Нідерландах та багатьох інших європейських країнах, де здійснює серйозний вплив на роботу транспортного, готельного та ресторанного бізнесів.

Для примноження обсягів надходжень від туристичної галузі в три-п'ять разів потрібно здійснити значну роботу, яка починається з грамотної стратегії. Здійснити значні інвестиції в розвиток інфраструктури, за рахунок коштів не тільки власників туристичних об'єктів, а й зацікавленої місцевої влади, об'єднаних територіальних громад та регіонального бізнесу [1].

Згідно з прогнозами, протягом наступних двох десятиліть будуть активно розвиватися заходи по боротьбі зі зміною клімату і здійснюватися масштабні інвестиції в низьковуглецеву інфраструктуру (далі - «зелені інвестиції»). Тому важливо, щоб зелений туризм в Україні поступово ставав життєздатним, конкурентоспроможним, ресурсоефективним сектором відповідно до цілей і принципів Паризької угоди про зміну клімату та Порядком денним в галузі сталого розвитку на період до 2030 року, завдяки залученню такого нового і масштабного джерела фінансування, як «зелені інвестиції». Їх, з метою відновлення, можна вкладати, крім іншого, в території, що охороняються, поновлювані джерела енергії, «розумні» об'єкти зеленого туризму і циклічну економіку [2].

Фінансова підтримка і допомога, що надається галузі зеленого туризму в Україні урядом, органами місцевого самоврядування та бізнес-структурами, зможуть забезпечити поступове зростання бізнес-активності в регіонах, підвищити рівень податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, забезпечити

сталий розвиток громад, створити тисячі робочих місць і підтримає заборону на види діяльності, що забруднюють навколишнє середовище.

Література:

1. Шинкаренко І. Туризм в Україні: рожденный кризисом. URL: <https://strategi.com.ua/ru/event/turyzm-v-ukrayne-rozhd-nn-y-kryzysom/>
2. Аналитическая записка: COVID-19 и перестройка сектора туризма. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/policy_brief_covid-19_and_transforming_tourism_russian.pdf

СЕКЦІЯ «ФІНАНСОВЕ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА»

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНІ

Бурковська А.В. кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Фінансові системи різних країн світу в умовах глобалізації та економічної кризи характеризуються переважним використанням державних запозичень. Державний борг є важливим елементом економічних систем та ефективним інструментом макроекономічної політики. В останні роки тенденція зростання боргу спостерігається в Україні.

На думку вітчизняних вчених [1], інфляція та державний борг є взаємодоповнюючими поняттями: державний борг впливає на зростання інфляції, а підвищення цін, у свою чергу, негативно впливає на виконання державного бюджету. При значному рості цін змінюється структура споживання, що призводить до порушення макроекономічної рівноваги та розбалансованості державного бюджету. За тривалої інфляції дефіцит бюджету накопичується і зростає внутрішня та зовнішня заборгованість держави.

Так, задля пошуку зв'язків між інфляцією та державним боргом, нами було проаналізовано систему показників у динаміці (табл.1), що включають: дефлятор ВВП (залежна змінна), загальне обслуговування зовнішнього боргу (% від ВНД), обсяг зовнішнього боргу (млрд дол. США), середню річну процентну ставку за кредитами, загальні резерви (включають золото, млрд дол. США) (незалежні змінні).

Як видно з таблиці 1, за досліджуваний період (2000-2019 роки) загальне обслуговування зовнішнього боргу (% від ВНД) не мало сталої тенденції і змінювалося циклічно, синхронно із зростанням зовнішнього державного боргу в абсолютному вираженні. Разом із тим спостерігалось збільшення обсягу зовнішнього боргу (млрд дол. США), відбулося скорочення середньої річної процентної ставки за кредитами. Зміни загальних резервів і дефлятора ВВП не мали сталої тенденції.

Методологія дослідження включає кореляційний аналіз впливу групи факторів, що за попередньо сформованою гіпотезою мають вплив на залежну змінну моделі у досліджуваному періоді. Для аналізу масиву інформації було

побудовано кореляційну матрицю із використанням інструментів програмного забезпечення статистичного аналізу даних JASP (табл. 2).

Таблиця 1. Вихідні дані моделі

Рік	Загальне обслуговування зовнішнього боргу (% від ВНД)	Обсяг зовнішнього боргу (млрд дол. США)	Процентна ставка за кредитами (%)	Загальні резерви (включає золото, млрд дол. США)	Інфляція, дефлятор ВВП (річний, %)
2000	12,384	13,915	41,528	1,477	23,116
2001	6,635	22,209	32,278	3,089	9,836
2002	8,492	23,486	25,349	4,462	5,073
2003	7,858	25,866	17,895	6,946	8,106
2004	6,900	32,109	17,401	9,718	15,146
2005	6,924	35,1	16,174	19,388	24,193
2006	8,910	54,269	15,169	22,36	14,729
2007	8,477	80,812	13,899	32,484	23,102
2008	10,376	99,523	17,493	31,543	28,579
2009	20,033	105,306	20,863	26,501	13,019
2010	20,161	124,527	15,868	34,571	13,922
2011	16,860	137,134	15,947	31,789	14,201
2012	16,971	133,747	18,392	24,553	7,795
2013	21,010	146,636	16,649	20,414	4,337
2014	15,786	126,816	17,718	7,539	15,902
2015	32,423	117,45	21,823	13,301	38,882
2016	12,982	114,998	19,237	15,437	17,333
2017	11,445	122,684	16,384	18,811	22,081
2018	10,391	121,04	19,005	20,818	15,398
2019	8,740	123,843	19,822	25,317	8,13

Джерело: побудовано автором на основі [2].

У моделі вивчення впливу фінансових факторів на дефлятор ВВП наявна пряма кореляція залежної змінної із усіма факторами, включеної до моделі, що підтверджує попередньо сформульовану гіпотезу. Крім того, встановлено сильний зворотній зв'язок між середньою річною процентною ставкою за кредитами і обсягом зовнішнього боргу в абсолютному вимірі (-0.505, p-value <.023), що свідчить про позитивний вплив використання кредитних траншів для підвищення доступності кредитування в економіці країни.

Також сильний зворотній зв'язок спостерігається між обсягом державних золотовалютних резервів і середньою річною процентною ставкою за кредитами (-0.651, p-value <.002), що підтверджує позитивний вплив економічної стабільності на доступність фінансових ресурсів на ринку. Крім того, модель підтвердила значущість прямого зв'язку між золотовалютними резервами і зовнішнім державним боргом в абсолютному вираженні. У той самий час присутня пряма кореляція між державним боргом в абсолютному вираженні та часткою зовнішнього боргу країни у валовому національному доході (0.602, p-value <.005).

Таблиця 2. Кореляційна матриця за моделлю продовольчої безпеки

		Зовнішній борг від ВВП)	Зовнішній борг (млрд дол. США)	Процентна ставка за кредитами (%)	Загальні резерви (млрд дол. США)	Інфляція (річна,%)
Зовнішній борг (% від ВВП)	Pearson's r	—				
	p-value	—				
Зовнішній борг (млрд дол. США)	Pearson's r	0.602	** —			
	p-value	0.005	—			
Процентна ставка за кредитами (%)	Pearson's r	-0.057	-0.505	* —		
	p-value	0.813	0.023	—		
Загальні резерви (млрд дол. США)	Pearson's r	0.202	0.617	** -0.651	** —	
	p-value	0.394	0.004	0.002	—	
Інфляція (річна,%)	Pearson's r	0.301	0.022	0.023	0.096	—
	p-value	0.197	0.928	0.923	0.686	—

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Джерело: побудовано автором на основі [2] із використанням інструментів JASP.

Отже, отримані результати підтверджують попередньо сформульовану гіпотезу дослідження. Так, зростання державного боргу, з одного боку, призводить до поповнення золотовалютних резервів у короткостроковому періоді, що впливає на зниження відсоткових ставок та активізацію бізнес-активності у суспільстві, проте з іншого боку, у довгостроковій перспективі зростання частки зовнішнього державного боргу у структурі валового національного доходу призводить до негативних економічних процесів, включаючи інфляцію.

Література:

1. Колобов Ю. Монетарні параметри розвитку економіки України. *Вісник національного банку України*. 2012. №4, С. 3-7.
2. World Bank Open Data: сайт URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення 07.04.2021).

ГАРАНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ

Полторак А.С., доктор економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: Наголошено на важливості формування суспільної довіри між суб'єктами гарантування фінансової безпеки держави. Зазначено, що особливостями сучасної системи гарантування фінансової безпеки України є нестійкість, нестабільність, напруженість та невпевненість її суб'єктів, хоча ефективна трансформація цієї системи передбачає оптимальне об'єднання їх зусиль та спільні дії. З'ясовано, що проблема суспільної довіри як фактору впливу на рівень фінансової безпеки особливо гостро виникає в умовах її нестачі, коли діяльність всіх суб'єктів гарантування фінансової безпеки ускладнюється через порушені зв'язки співробітництва, негативний попередній досвід та сподівання на майбутнє.

Ключові слова: фінансова безпека, національна безпека, суспільна довіра, економічна безпека, фінансова стабільність.

Трансформаційні процеси у світовій економіці та світовому фінансовому просторі – реальність сьогодення, спричинена змінами умов функціонування держав, поширенням коронавірусної хвороби та новими обмеженнями, стрімким розширенням обсягів застосування нових інформаційних технологій в усіх сферах життя людей. У цих умовах гарантування фінансової безпеки держав відбувається в умовах скорочення виробництва [10], доходів населення та доходів авіакомпаній, туристичної індустрії, торгово-розважальних центрів, а також збільшення рівня хвилювання та нервозності серед населення. Люди хвилюються про своє здоров'я та здоров'я своїх близьких, а також про рівень власної фінансової безпеки, яка залежить від фінансової безпеки держави. Новий рівень невпевненості виникає через несформовану практику суспільної довіри громадян України до державних інститутів в цілому.

Ґрунтовний внесок у розвиток наукової парадигми формування фінансової безпеки держави зробили вітчизняні та іноземні вчені, з-поміж яких: О. Барановський [6], О. Вишнеvsька [7], Ю. Криган [8], Н. Сіренко, Н. Прокопенко, О. Мельник, І. Трусевич [4], Ю. Тимошенко [9] та інші. Питанням особливостей формування суспільної довіри приділяли увагу у своїх дослідженнях: Н. Аокі [1], Б. Айхенґрін, Ч. Аксой, О. Сака [2], С. Робінзон [3], К. Вардаvas, С. Одані, К. Нікітара, Б. Ель, К. Кіріакос, Л. Тейлор, М. Бекуве [5] та інші вчені.

Структуруючи категорію «фінансова безпека», нами виділено окремі елементи відповідно до об'єкта захисту (фінансова безпека ОТГ, суб'єктів господарювання, секторів економіки та інші), які фактично об'єднуються у фінансовій безпеці держави [10]. Особливостями сучасної системи гарантування фінансової безпеки України вважаємо нестійкість, нестабільність, напруженість та невпевненість її суб'єктів, хоча ефективна трансформація цієї системи передбачає оптимальне об'єднання зусиль її суб'єктів та їх спільні дії.

Так, без консолідаційної сили, якою ми вважаємо суспільну довіру, зміни в системі забезпечення фінансової безпеки України будуть неефективними.

Суспільна довіра – це складна психологічна та соціологічна категорія, а процес та результати її вимірювання залежать від багатьох факторів, у т.ч. рівня демократії та гласності в країні, ефективності роботи всіх урядових інститутів, політичної стабільності та інше. Взагалі у світі бракує комплексних досліджень рівня суспільної довіри, які б характеризувалися тривалим терміном та сталістю методики проведення. Вважаємо, що важливим питанням даної проблематики є математичне доведення існування зв'язку між рівнем суспільної довіри до урядових інститутів та рівнем фінансової безпеки держави.

У 2019 р. відповідно до аналітичних результатів компанії GALLUP в Україні зафіксовано найнижчий рівень довіри до влади – всього 9 %. Крім того, 91% населення України звертають увагу на високий рівень корупції в державі. Ці показники гірші, ніж регіональне медіанне значення для колишніх радянських республік та середньосвітовий показник (рівень довіри – 56%).

Отже, на нашу думку, процес гарантування фінансової безпеки держави залежить від рівня суспільної довіри між її суб'єктами, яку неможливо вимагати, однак зростання недовіри породжує зниження податкової відповідальності та культури, ненадійність фінансових та соціальних відносин. Проблема суспільної довіри як фактору впливу на рівень фінансової безпеки особливо гостро виникає в умовах її нестачі, коли діяльність всіх суб'єктів гарантування фінансової безпеки ускладнюється через порушені зв'язки співробітництва, негативний попередній досвід та сподівання на майбутнє.

Література:

1. Aoki Naomi. An experimental study of public trust in AI chatbots in the public sector. *Government Information Quarterly*. 2020. Vol. 37. Iss. 4. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2020.101490>.
2. Eichengreen Barry, Aksoy Cevat Giray, Saka Orkun. Revenge of the experts: Will COVID-19 renew or diminish public trust in science? *Journal of Public Economics*. 2021. Vol. 193. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104343>.
3. Robinson Stephen Cory. Trust, transparency, and openness: How inclusion of cultural values shapes Nordic national public policy strategies for artificial intelligence (AI). *Technology in Society*. 2020. Vol. 63. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101421>.
4. Sirenko N., Prokopenko N., Poltorak A., Melnyk O., Trusevich I. Behavioral approach to monitoring the financial security of state. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. Vol. 41. № 1. pp. 107-117. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2019.10>.
5. Vardavas Constantine, Odani Satomi, Nikitara Katerina, El Banhawi Hania, Kyriakos Christina, Taylor Luke, Becuwe Nicholas. Public perspective on the governmental response, communication and trust in the governmental decisions in mitigating COVID-19 early in the pandemic across the G7 countries. *Preventive Medicine Reports*. 2021. Vol. 21. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2020.101252>.
6. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. Київ : УБС НБУ, 2014. Т. 1 : Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.

7. Вишнеvsька О. М., Машевська Я., Клименко В. Складові і чинники впливу на формування економічної безпеки держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 924-927.
8. Криган Ю. М. Сутність та архітектоніка фіскального простору держави. *Modern Economics*. 2020. № 23(2020). С. 74-79. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-12).
9. Полторак А. С., Тимошенко Ю. О. Ефективне управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки України. *Агросвіт*. 2015. № 1. С. 34-39.
10. Полторак А.С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с. URL: <https://cutt.ly/BgrWXXx> (дата звернення: 01.04.2021).

***Abstract:** The importance of building public trust between the subjects of guaranteeing the financial security of the state was emphasized. It is noted that the peculiarities of the modern system of guaranteeing the financial security of Ukraine are instability, instability, tension and uncertainty of its subjects, although the effective transformation of this system involves the optimal combination of efforts of its subjects and their joint actions. It was found that the problem of public confidence as a factor influencing the level of financial security arises especially acutely in the conditions of its lack, when the activity of all subjects of financial security is complicated by broken ties, negative previous experience and negative hopes for the future.*

***Keywords:** financial security, national security, public confidence, economic security, financial stability.*

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФАНДРАЙЗИНГ ЯК ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

Боднар О.А., кандидат економічних наук, асистент
Миколаївський національний аграрний університет

Приватні пожертвування - одна з найбільш захоплюючих тем в сучасному українському фандрайзингу. Всього 6-8 років тому це джерело був новим для більшості некомерційних організацій (НКО). Сьогодні Україна все ще далеко не в лідерах приватної благодійності порівняно з іншими країнами, в той же час для багатьох наших співгромадян приватні пожертвування стали звичною практикою, а для великого числа організацій - важливим і навіть основним джерелом доходу.

Фандрайзинг - цілеспрямований систематичний пошук спонсорських (або інших) засобів для здійснення соціально значущих проектів (програм, акцій) і підтримки соціально значущих інститутів [1].

Ключовим в діяльності згаданих організацій є пошук необхідних фондів фінансування, вибір інструменту фандрайзингу, що відповідає потребам і можливостям організації, належна презентація власних проектів та розробка програми заходів щодо їх втілення [2].

Фандрайзинг передбачає залучення коштів з різних джерел, тому при фандрайзингу застосовуються механізми самофінансування і збору коштів, а також залучення ресурсів із зовнішніх джерел.

До самофінансування і збору коштів відносяться: установчі внески; членські внески; дохід від власності НКО; акції, облігації, цінні папери та вклади; проведення виставок-продажів; видання і продаж публікацій; виготовлення товарів з символікою на продаж; кампанії зі збору приватних пожертвувань (громадяни, спонсори, донори); шоу-збори, аукціони, лотереї, «шапка по колу» при проведенні масових акцій, поштові збори; SMS-збори, онлайн-збори [3].

Джерелами ресурсів можуть бути: бюджети державного, регіонального або місцевого рівнів; позабюджетні фонди; вітчизняні фонди і організації; виконання робіт на замовлення населення; надання платних послуг; виконання робіт на замовлення місцевих органів влади; участь в міжнародних програмах; гранти зарубіжних фондів; добровольчі ресурси; краудфандінг [3, 4].

НКО може використовувати фандрайзинг для фінансування наступних цілей: фінансування конкретної програми, проекту; адміністративно-господарські потреби; капітальні потреби (придбання, будівництво, ремонт приміщень, обладнання); цілі вільного використання (на розсуд організації). зазвичай в формулюванні «на благодійні цілі»; формування цільових довгострокових вкладів (доходи з депозитів, акцій, нерухомості). На благодійні цілі використовуються доходи з цих вкладів.

Очікувані результати фандрайзингу: грошові кошти; час волонтерів; технології і ноу-хау партнерів; товари, обладнання, продукція (безкоштовно або за прийнятною ціною); послуги.

Фандрайзинг має свої особливості, оскільки це - це не просто пошуки грошей, а робота щодо вирішення конкретних проблем, для виконання якої потрібні гроші; в фандрайзингу головне не гроші, а відносини (причому бажані довгострокові відносини між людьми); в центрі всього процесу фандрайзингу - людина (потрібна людина в потрібному місці в потрібний час); у фандрайзингу не вимагають гроші, а завжди пропонують що-небудь натомість (наприклад, радість, насагу того, хто може надати підтримку організації).

Основні принципи фандрайзингу: люди дають гроші людям (має значення не стільки організація, скільки те, хто залучений до її роботи, і хто просить гроші); люди дають гроші тільки тоді, коли їх про це просять та тому, кому хочуть. Це їм приємно і викликає у них почуття задоволеності. За фандрайзингу гроші дають на фінансування можливостей, а не потреб. Можливість допомогти організації досягти мети або виконати важке завдання є більш привабливою, ніж допомога для покращення фінансового становища. Ефект переможця діє і в фандрайзингу: люди люблять брати участь в успішній кампанії, мати справу з організацією, яка отримує все більше підтримки.

Таким чином, фандрайзинг можна визначити як: багатоетапний процес, взаємодію, як правило, двох сторін - прохача і благодійника (донор, меценат, спонсор); він має на меті збір коштів і залучення ресурсів на реалізацію соціально значущої діяльності першої сторони та прийняття рішення про їх надання другою стороною; фандрайзинг проходить в присутності

консультантів, посередників і суперників, в атмосфері конкуренції в рамках узгодженої (або запропонованої однієї зі сторін) процедури; здійснюється у формі, яка є в даний час легітимною для середовища, де він здійснюється.

Отже, технологія фандрайзинг може бути успішно використана НКО або громадами як джерело фінансування за умов правильного підходу до організації залучення коштів.

Література:

1. Фандрайзинг / *Financial Guide*: Фінансова енциклопедія. URL: <https://www.financialguide.ru/encyclopedia/fundraising> (дата звернення 15.04.2021).
2. Круп'як І. Й., Круп'як Л. Б. Особливості розвитку фандрайзингу в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7323> (дата звернення: 29.04.2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.10.53](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.10.53).
3. Куц С., Рощупкин Г. Тренинговий модуль по фандрайзингу для молодых инициативных групп и организаций ЛГБТ / *Евразийская коалиция по мужскому здоровью (ЕКОМ)*. Таллинн, 2019. 63 с.
4. Melnyk O., Kushchova T. *Enterprise financial strategy formation. Агросвіт. № 1. С. 69-76.*

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Мельник О.І., кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Страховий ринок на сьогодні є важливим сегментом фінансового ринку України, що відзначається значним потенціалом щодо подальшого розвитку в умовах економічних перетворень та глобалізації. При цьому, трансформаційні зміни, що відбуваються на фінансовому ринку, інтеграція України у європейський та світовий простір неоднозначно впливають на рівень фінансової безпеки вітчизняного ринку страхових послуг та потребують постійного моніторингу.

При цьому, досліджуючи роль страхування у забезпеченні фінансової безпеки держави, науковці відзначають, що страховий ринок є одним із елементів забезпечення належного рівня фінансової безпеки держави, а відтак має вплив і на загальний рівень її економічної безпеки. У Методичних рекомендаціях № 1277 [20] визначено, що фінансова безпека держави – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни. Її складовими визначено банківську, боргову, бюджетну, валютну, грошово-кредитну безпеку, а також безпеку небанківського фінансового сектору. В свою чергу, безпеку

небанківського фінансового сектору визначає рівень розвитку фондового та страхового ринків, що дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах та послугах.

На основі вивчення наукових джерел та сучасного стану ринку страхових послуг можна визначити такі ключові аспекти оптимального стану фінансової безпеки страхового ринку України: ефективність та стабільність страхових компаній; конкурентоспроможність та фінансова незалежність; захищеність інтересів страховиків у фінансовій сфері; достатність фінансових ресурсів; збалансованість системи фінансових показників та інструментів й ін.

Сучасний стан страхового ринку України вказує на наявні проблеми та потенційні загрози. Так, протягом 2010-2019 років кількість страхових компаній як «Life» так і «non-Life» має чітку тенденцію до скорочення. Крім того, у 2018 р. розпочалось поетапне посилення нормативів платоспроможності та достатності капіталу страхових компаній. В подальшому регулюванням ринку страхових компаній почав займатись Національний Банк України. З червня 2020 року страхові компанії повинні були виконувати новостворені нормативи на найвищому рівні, внаслідок чого ряд страхових компаній завершили свою діяльність.

Відповідно до Методичних рекомендацій № 1277 [1] фінансову безпеку страхового ринку рекомендовано визначати за двома індикаторами: рівнем проникнення страхування (характеризує відношення загального обсягу валових страхових премій до обсягу ВВП) та показником концентрації страхового ринку за преміями (часткою надходження страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя). Крім того, для оцінки стану фінансової безпеки страхового ринку використовують також такі індикатори як: показник щільності страхування (сума страхових премій у розрахунку на одну особу); частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій; рівень страхових виплат (співвідношення страхових виплат до суми отриманих премій); частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам (частка страхових премій по ризиках, що передані в перестраховання нерезидентам).

Рівень проникнення страхування в Україні протягом 2015-2019 рр. є небезпечним і становить 1,33-1,50 відсотки. Зазначимо, що за показниками проникнення небанківських фінансових послуг Україна залишається на одній із найнижчих позицій порівняно з європейськими країнами. Так, у Європі він становить 5,0%, а в середньому у світі – 6,1 відсотків [2]. Лідерами за цим показником у світі є Великобританія, Японія та Франція. Кількість страхових компаній у 2020 р. продовжувала зменшуватись через добровільну відмову від ліцензій та їх анулювання. Адаже, значна частина страховиків на сьогодні не виконує вимоги до достатності та платоспроможності капіталу. За другим критерієм (показник концентрації) рівень безпеки у 2019 р. можна визначити як задовільний (11,82%), однак все ще не оптимальний (нормативне значення – 10,0 відсотків). Серед основних причин такого стану встановлено: залежність від глобальних економічних процесів; соціально-політична нестабільність; недостатня капіталізація і фінансова стійкість страхових компаній;

незбалансованість розвитку окремих видів страхування; низька зацікавленість населення у страхових послугах та рівень їх доходів тощо.

Отже, фінансова безпека страхового ринку є важливою складовою фінансової безпеки держави та оцінюється на основі індикаторів, базовими з яких на сьогодні є рівень проникнення страхування та концентрації страхового ринку за преміями. Проведені розрахунки свідчать, що рівень фінансової безпеки страхового ринку України на сьогодні залишається низьким. Така ситуація потребує насамперед новітніх підходів до регулювання та нагляду за діяльністю страхових компаній, розробці стратегії формування фінансової безпеки страхового ринку в умовах трансформаційних змін, а також комплексного підходу щодо процесу управління фінансовими ризиками.

Література:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 12.04.2021).

2. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya> (дата звернення: 12.04.2021).

3. Полторак А.С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізаційних змін: теорія, методологія, практика. Миколаїв : МНАУ, 2019. 536 с.

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ У РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Мікуляк К. А. асистент

Миколаївський національний аграрний університет

Враховуючи ризики та виклики, які постали як перед світовою економікою, так і перед економікою України внаслідок світової рецесії та введення обмежувальних заходів задля боротьби із пандемією Covid-19, діяльність суб'єктів аграрного сектору частково призупинялася разом з обмеженнями каналів дистрибуції та експортних ринків. Попри це, зміни в торговельній політиці міжнародних товарних ринків впливають на багатосторонні або двосторонні торговельні переговори й на розвиток вітчизняного ринку аграрної продукції.

Теоретичним аспектам маркетингових досліджень ринку та його структурних елементів приділяли увагу С.Е. Амонс [1], О.П. Красняк [1]. Методичний та практичний інструментарій проведення маркетингових досліджень розглядали Т. М. Квятко [2], О. В. Мандич [2], І. О. Севідова [2], Н. М. Бабко [2] та ін. Сучасні тенденції розвитку світових ринків товарів входять до кола наукових інтересів Т.М. Мельник, М.Г. Слокви.

Недостатньо вирішеними залишаються проблеми функціонування суб'єктів аграрного сектору в умовах ринкового середовища, оскільки співпраця у міжнародній площині вимагає удосконалення законодавства щодо

забезпечення учасникам малого аграрного бізнесу права брати повноцінну участь в аграрному ринку, у тому числі міжнародному.

В умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів перед виробниками продукції аграрного сектору постає потреба ефективного застосування принципів міжнародної маркетингової діяльності з метою ефективного та прибуткового ведення діяльності у світовій площині та швидкої адаптації до європейських вимог [3]. Разом із тим, проведення систематичних маркетингових досліджень міжнародних ринків аграрної продукції дозволяють одержувати інформацію про контрольовані та неконтрольовані фактори ринкового середовища, швидко адаптуватися до потреб та запитів міжнародних ринків, знаходити найбільш ефективні способи проникнення на міжнародні товарні ринки.

Так, ще до початку пандемії Covid-19 у світі спостерігалось посилення протекціоністських тенденцій у сфері міжнародної торгівлі, що привело до суттєвих змін традиційних виробничих ланцюгів, і вплинуло на коливання цін на товари на світових ринках [6].

У 2020 р. Україна та весь світ стикнулися із пандемією Covid-19, в результаті якої відбулося падіння економіки України з наступними глобальними шоками: несприятливою ситуацією на важливих для України сировинних ринках; закриттям товарних ринків для українських експортерів; зміною глобальних виробничих ланцюжків.

Відтак, діяльність суб'єктів аграрного сектору у ринковому середовищі мала чітку залежність від ситуації на міжнародних товарних ринках: через розірвання міжнародних ланцюгів доданої вартості посилювалися ризики постачання ресурсів; діючі обмеження можливостей збуту через квоти, тарифні та нетарифні обмеження, заборону експорту живих тварин й окремих видів м'яса до країн ЄС негативно вплинули на отримання валютних надходжень; блокування локальних та міжнародних ринків збуту унеможливлювали експортну діяльність підприємств аграрного сектору; падіння цін на світових ринках і зменшення попиту на продукцію негативно вплинули на зовнішньоторговельні операції; стандарти якості та сертифікація продукції впливали на обмеження можливостей збуту продукції малими та середніми підприємствами.

Можливість виходу на міжнародні товарні ринки вимагає підтримки та захисту вітчизняних товаровиробників, в тому числі від заходів протекціоністської політики інших країн світу шляхом попередження, лібералізації та скасування торговельних бар'єрів щодо українських товарів на зовнішніх ринках [6]. Крім того, запровадження та проведення систематичного моніторингу внутрішнього ринку, експорту й імпорту продукції аграрного сектору сприятимуть розвитку партнерських відносин на міжнародному ринку.

Органам державної влади та зацікавленим сторонам необхідно впроваджувати дієві інструменти просування експорту й полегшувати доступ підприємств до ключової сировини. Водночас в умовах погіршення кон'юнктури на зовнішніх товарних ринках, важливо стимулювати аграрне виробництво шляхом нарощування внутрішнього попиту через державні закупівлі та шляхом захисту локальних виробників.

Література:

1. Амонс С.Е., Красняк О.П. Маркетингові дослідження ринку і його структурних елементів. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. №5. 2020. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7926> (дата звернення: 17.04.2021).
2. Квятко Т.М., Мандич О.В., Сєвідова І.О., Бабко Н.М. та ін. Маркетингові дослідження. Навчальний посібник. Харків. *ХНТУСГ*. 2020. 165 с.
3. Ковінько О. Міжнародні ринки аграрної продукції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 2. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2016/2\(85\)/7.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2016/2(85)/7.pdf) (дата звернення: 17.04.2021).
4. Сохецька А.В. Сучасні тенденції маркетингових досліджень. *Бізнес інформ*. Серія Економіка, 2020. №7. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-7_0-pages-346_352.pdf (дата звернення: 17.04.2021).
5. Сіренко Н.М., Мікуляк К.А. Інструментарій стратегічного аналізу розвитку аграрного сектору у ринковому середовищі. *Облік і фінанси*. 2020. № 3. (89). С. 107-113.
6. Програма стимулювання економіки для подолання наслідків Covid-19: «Економічне відновлення». Інформаційно-аналітичні матеріали. Додаток до Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (Covid-19) на 2020-2022 роки. 88 с.

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

АЛЬБЕР КАМЮ І ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ

Ханстантинов В.О., доктор політичних наук, професор

Пехлак К.І., здобувач вищої освіти групи БТ 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Видатний французький філософ ХХ століття, лауреат Нобелівської премії з літератури, народився в селі неподалік від Алжиру, в родині найманого сільськогосподарського робітника. Батько загинув на самому початку Першої світової, коли Альберу був один рік. Отже, здавалось, що його доля була вирішена наперед: закінчити початкову школу, нашвидкуруч освоїти ремесло, а потім назавжди розчинитися у безликій масі робочого передмістя Алжиру.

Проте шкільний учитель Луї Жермен взяв хлопця під свою опіку й допоміг йому вступити до ліцею. Далі навчання в Алжирському університеті, захоплення театром, заняття журналістикою і перші літературні спроби. В 1942 році в окупованому німцями Парижі ним було видано роман «Сторонній», який

став однією із головних філософських притч у мистецтві ХХ століття та приніс автору широке визнання.

Головний герой його Мерсі розлучається з життям без жодного жалю. Згодом Камю дав точний коментар до свого твору: його герой ані добрий, ані поганий, ані моральний, ані неморальний Він належить до цілком особливої породи, яку автор позначає словом «абсурд» – від лат. *absurdus*, що перекладається як немилозвучний, безглуздий і позначає безглуздя, нісенітниця, смішне, те, що суперечить усталеній істині[1]

Альбер Камю розглядав абсурд, як протистояння і конфлікт людини, яка прагне осмислити мовчазний Всесвіт і знайти сенс в існуванні з огляду на неминучу смерть як кінцівку життя, що знецінює всі прагнення й здобутки, всі ідеали та устремління, всі поразки і невдачі в ньому. Усвідомлення цього спонукає людину вибирати між суїцидом, «стрибком віри» і прийняттям.

Розглянемо вказану ситуацію більш детально. Якщо самогубство – це прямий вихід з абсурдності буття, то тим самим ми заперечуємо загальний для всього Всесвіту закон – все в ньому колись народжується, проживає і гине. Цей закон стосується і живої, і неживої природи. Тому людина як істота біологічна, тобто тілесно-матеріальна, не може не підкорятися дії цього закону. Протестувати або йти всупереч законам природи – на ділі це шкодити собі, а не природі. Сенсом існування космічних об'єктів, наприклад, зірок чи планет, є їхнє існування як складових певної галактики. Нічого більше до цього додати неможливо і не потрібно, адже вироблення й артикуляції власне сенсу властива лише розумному носію вольових якостей.

З ускладненням структури буття, коли ми переходимо до живої природи, то ми одразу помічаємо докорінну відмінність порівняно з неживою у відношенні до факту існування. Всім організмам властива небайдужість до їх біологічного життя, що проявляється у механізмах виживання і проживання. У першому випадку це виявляє себе через боротьбу за існування, а в другому – через здатність накопичувати досвід взаємодії з навколишнім середовищем, своєю рухливою активністю, внутрішніми змінами адаптаційної спрямованості уникати несприятливих умов і прагнути до тих, що забезпечують кращі умови для власного біологічного існування.

Якщо спробувати визначити отой первинний, фундаментальний сенс існування всіх живих організмів, то він полягає у самому житті. Цілком очевидно, що жити заради того, щоб жити – цей сенс існування закладений самою природою і він не може не торкатися людини, адже вона є не лише соціальною, духовною істотою, а в першу чергу – біологічною і саме її тілесність, її біологія виступає основою для формування та розгортання соціальних і духовних якостей. І саме людина має наділяти сенсом соціальні та духовні виміру свого життя і ніхто інший замість неї це зробити не зможе.

Людина може визнати, що саме життя не заслуговує зусиль, щоб його проживати. Саме це і джерелом апатії, депресії, думок про самогубство і врешті решт – соціальної смерті, коли біологічно жива людина абсолютно втрачає обопільний зв'язок із соціумом.

Для виходу з полону абсурдності буття людина частіше за все примиряється з дійсністю, усвідомлює свою відносну свободу та її темпоральні

межі від народження і до власного дедлайну й, узагальнюючи набуту інформацію та аналізуючи сторінки власного і чужого досвіду, формулює для себе сенс свого існування. Такий сенс об'єктивується в цілях, які людина ставить перед собою на тому чи іншому відрізку часу.

Керуючись принципом «Жити тепер і тут», без марних сподівань на вічне існування, людина тим самим привчається сприймати закони буття Всесвіту як власні зовнішні рамки, що окреслюють певний простір свободи для кожного і надають суб'єктивне відчуття причетності, хоча б лише на певну мить, до вічності. Те, що встигне зробити в житті і залишити по собі людина, і перетворює буття її мікрокосмосу на осмислену клітину отого безкрайнього і вічного макрокосмосу.

Релігія як світогляд вже давно зорієнтувала людські пошуки смислу життя саме на цей шлях – через усвідомлення природної єдності душі і Абсолюту як Творця світу, людини й самого життя – пов'язати його сенс не з тимчасовістю біологічного існування на землі, а одвічністю потойбічного Царства Небесного. За всієї привабливості цієї обіцянки все ж таки в людині залишається сумнів, адже емпірично підтвердити наявність такого роду життя неможливо. Оскільки така одвічність належить до суто розумово осяжних понять, то це потребує беззастережної віри в такий догмат. Не всі люди здатні і хочуть формувати свій світогляд лише на основі віри. Невипадково тому і в екзистенціалізмі, який порушив тему абсурдності життя, виокремились два напрями – атеїстичний і релігійний. Заслуга А. Камю в тому, що саме він стояв біля витоків аналізу феномену самогубства крізь призму сучасного вільного філософського аналізу сенсу життя.

Література:

1. Абсурд // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=42250.

СИНТЕТИЗМ СВІТОРОЗУМІННЯ ВОЛОДИМИРА СОЛОВЙОВА

Марущак О.В., кандидат філософських наук, старший викладач

Бризгалов М.В., здобувач вищої освіти групи М 2/2,

Кліманський І.М., здобувач вищої освіти групи М 2/2

Миколаївський національний аграрний університет

Філософ-ідеаліст В. Соловйов – один із представників і виразників філософської і літературно-культурної традиції, яка веде свій початок ще з часів сивої давнини і яка характеризується спробою сприймати різноманіття всіх станів, форм і проявів буття як нерозривну єдність. Саме з цього, до речі, зародилось поняття «субстанція», а з визначення цього першоначала, що породжує все розмаїття видимого світу, й виникло розмежування на матеріалістичний і ідеалістичний погляди на його устрій та розуміння законів його функціонування.

В стародавній філософії єдність буття пояснювали тим, що в основі всього існуючого є вода, апейрон, повітря (Мілетська школа), число (Піфагор),

Атоми (Демокрит), ідеї (Платон), дао (Лао-цзи), земля, вода, вогонь, повітря (чарваки-локаята).

Християнський погляд на першооснову світу, яка для свого існування не потребує нічого іншого, яка є першопричиною всіх речей, пояснює їх властивості і відношення, виявився дещо складним для вихованого на принципах класичної логіки розуму, наслідком чого є відданість лінійному мисленню. Таке мислення зіткнулось з необхідністю упорядкувати і поєднати в певну цілісність такі догмати, які є внутрішньо суперечливими один до одного. Йдеться, в першу чергу, твердження про тринітарну природу Бога, про подвійну природу Христа.

Значення В. Соловйова у розвитку філософської думки полягає у тому, що він розробив оригінальні принципи «філософії всеєдності». Особлива заслуга В. Соловйова як філософа полягає у тому, що він спробував подолати протиставлення матеріалізму-ідеалізму, відмовившись від дихотомічного протиставлення *природа - знання - наука чи ідея - містика - віра*, проголосивши можливість здобуття істини на шляхах цільного знання. За вченням В. Соловйова, суще є єдине, всеосяжне. Онтологічною основою всеєдності у В. Соловйова виступає божественна Трійця в її зв'язку з людиною за посередництвом Софії Божества. В. Соловйов визначав останню як єдину субстанцію Божественної Трійці, її всеєдність, абсолютну єдність, що утворює мудрість, і – на противагу Богу як безумовно єдиного, – множинність, тобто цілий, живий організм, вічний як Бог. Софія Божества породжує безліч можливостей і знову поглинає їх.

Для В. Соловйова Софія є символом людства, символом Божественної Жіночності, її втілення він вбачав у поєднанні плоті і духу у Боголюдини. Основний принцип всеєдності є: Все єдине у Богові, тобто принцип єдності Творця і його творіння.

Завдяки запровадженню постаті Софії Мудрості як джерела Божественної Гармонії вдається наблизитись до Світової Душі, відкрити таємничу присутність великої Вічності, плекати надію на перетворення самої людини через близьке сходження на всіх сонця любові. І в цьому плані Соловйов продовжує традицію Платона, Гете, Данте, інших мислителів, а також Григорія Сковороди, правнуком якого він був по материнській лінії.

Під впливом цієї творчої ідеї в тогочасному культурно-поетичному середовищі сформувалось уявлення про феномен теургічної творчості. Її сутність проявляє себе через свідоме містичне спілкування з вищим світом шляхом внутрішньої творчої діяльності. Для такого напряму як символізм вийшли на перший план такі поняття, як символ, символізм і символізація. Під символом розуміється абсолютна Єдність як втілення Логосу (Христос). Мистецтво є символізацією цінностей в образах дійсності. Метою символізму є вихід за межі мистецтва для вільної теургії – творення життя за допомогою божественної енергії Символу.

Ідея теургії, підвищена релігійна акцентуація мистецтва, пророчо-проповідницький характер творчості стали рисами, які притаманні естетичній

концепції символізму. Також для естетики символізму властивим є: усвідомлення софійного начала мистецтва і антиномії «соборне-індивідуальне», вихід символізму зі сфери мистецтва у сферу життя з подальшою розробкою понять містеріальності і теургії як категорій естетики, апокаліптична та есхатологічна спрямованість.

Кінцева мета інтелектуального пошуку всеєдності у Соловйова є цілком практичною – «перетворення світу на основі органічного синтезу цільного знання, цільного життя і цільної творчості» [1, с. 593].

Отже, творчість Володимира Соловйова стала цікавим, доволі оригінальним кроком на нескінченному шляху до визначення першоцеглини буття, яка забезпечує цілісність всього світу, завдяки чому картина панування Гармонії набула б завершеного вигляду. Ці погляди філософа справили помітний вплив також і на перебіг тогочасних мистецьких пошуків у художньому відображенні і творчому заломленні цих духовних рухів мислителя.

Література:

1. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. 742 с.

СТАН СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ У 60-х РР. ХХ СТ.

Шарін О.В., старший викладач

Миколаївський національний аграрний університет

Аграрна політика – це органічна складова загальнодержавної політики. Вона має включати досконалі засоби праці, необхідні матеріально-технічні ресурси для розвитку галузі. На початку 60-х рр. аграрний сектор розвивався повільними темпами. Відповідно до декларованих статистичних даних, в Українській РСР валова продукція сільського господарства станом на 1961–1962 рр. складала 108 % від 1960 р., 1963 р. – 95 % і в 1964 р. – 109 % [1, с. 176]. Проте Україна визнавалась одним з основних виробників сільськогосподарської продукції СРСР. Аграрна політика першої половини 1960-х рр. була презентована хрущовськими надпрограмами.

Наприклад, за 1959–1965 рр. кількість великої рогатої худоби у радгоспах у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь зросла на 86%. Проте виробництво м'яса за цей же період знизилося з 44,4 до 41,5 ц, або на 6,5 %. Загалом поголів'я корів у радгоспах згідно з статистичними звітами Української республіки збільшилося майже у два рази, а виробництво молока, наприклад, зросло лише на 27 %. Значні недоліки мали місце в деяких радгоспах у галузі насінництва, особливо кормових культур. Багато радгоспів не змогли забезпечити високих урожаїв сільськогосподарських культур. Низькою залишалася рентабельність, однією з причин чого було те, що радгоспізація проводилася без урахування матеріальних і фінансових можливостей держави. Багато новостворених радгоспів не були достатньою

мірою забезпечені засобами виробництва [2, С. 457–472]. Можна припустити, що в період після 1964 р. М. Хрущов планував проводити нові реформи, але йому це не вдалося через зняття з посади.

У другій половині 60-х рр. Л. Брежнєв запропонував впровадити невідкладні заходи щодо розвитку аграрного сектору. Основними положеннями цієї реформи, прийнятими у березні 1965 р. на Пленумі ЦК КПРС, були: збільшення капітальних вкладень у сільське господарство, розвиток матеріальної та соціальної бази села, підвищення закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію.

Найвні реалії розвитку сільського господарства у другій половині 50-х рр. не входять в коло нашого дослідження, проте вважаємо за доцільне дати певну конкретизацію. Саме це допоможе з'ясувати причини реформ та їх протиріччя у 60-х рр. ХХ ст. Перший етап здійснення реформи дав свої позитивні результати: збільшилися показники сільськогосподарського виробництва, поліпшилося постачання продовольства в міста, у селах з'являлося більше техніки, прискорилося будівництво житла й об'єктів соціально-культурного призначення.

Етап після ХХ з'їзду КПРС певний час в результаті заходів, які було вжито, сільське господарство УРСР розвивалося досить успішно. В умовах командно-адміністративної економіки реформи запропоновані Г. Маленковим позитивно вплинули на розвиток сільського господарства, що розвивалося поступово, без вибухового стрибка, що стало результатом зміцнення матеріально-технічної бази колгоспів та радгоспів і певного розширення сфери товарно-грошових відносин. Заготівля сільськогосподарської продукції, яка на практиці не відрізнялася від конфіскацій, змінювалася закупівлею. За 1952–1958 рр. закупівельні ціни зросли майже втричі, зокрема на зернові культури – майже у 7 разів, на продукцію тваринництва – у 5,5 рази. За 1954–1959 рр. приріст сільськогосподарської продукції УРСР становив понад сім відсотків щорічно [3, с. 642-675].

В інших регіонах СРСР також досягнули помітного приросту сільськогосподарської продукції, що сприяло утворенню «безпідставні ілюзії» про можливість економічної перемоги над капіталістичним сільським господарством. У травні 1957 р. М. Хрущов поставив завдання, яке вважається «утопічним»: «Найближчими роками наздогнати Сполучені Штати Америки у виробництві м'яса, молока й масла на душу населення». Вирішення цього питання було закріплено в семирічному плані (1958–1965 рр.). Він передбачав приріст обсягу валової сільськогосподарської продукції на 70 % [4, с. 190-191].

Починаючи із 1958 р. темпи розвитку сільського господарства в середньому становили 2 % на рік. Сільськогосподарська галузь залишалася збитковою, попри підвищення заготівельних і роздрібних цін на м'ясо-молочну продукцію, здійснене у 1962 р.

Вже у 1965 р. збільшення капіталовкладень в сільськогосподарське виробництво, принесло деякі позитивні результати: валова продукція сільського господарства зросла за восьму п'ятирічку на 16,6 %, чотири п'ятих якого використовувалося на підвищення добробуту народу.

Незважаючи на загальне зростання сільського господарства, проявлялися і застійні явища. Їх головною причиною було те, що командно-адміністративна система управління Л. І. Брежнєва не змінювалася, незважаючи на різноманітні реорганізації (АПК, укрупнення і розукрупнення господарств, міжгосподарська спеціалізація, ліквідація «неперспективних» сіл тощо). Колгоспи так і не стали справжніми колективними господарствами, як це передбачалося Статутом сільськогосподарської артілі. Вони самі не могли ні планувати сівозміни (це диктувалося «згори»), ні розпоряджатися результатами своєї праці. Усе це призвело до того, що при загальному зростанні впали також середньорічні темпи приросту валового суспільного продукту та національного доходу.

Література:

1. Історія народного господарства Української РСР: У 3-х т., 4-х кн. Т. 3. Розвиток соціалістичної економіки в період будівництва і вдосконалення розвинутого соціалізму (1938–80-ті рр.) : Т. 3. Кн. 2. Соціалістична економіка в 60-80-ті роки. К.: Наукова думка, 1987. С. 176.
2. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. України. Інститут історії України. К.: Ніка-Центр, 2011. Т. 2. С. 457–472
3. Економічна історія України і, світу: Підручник. К.: Вікар, 1999. С. 642-675.
4. Баран В. Д. Україна 1950–1960-х років: еволюція тоталітарної системи. інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1996. 448 с.

АНАЛІЗ КАТЕГОРІЙ "УРЕЧЕВЛЕННЯ" І "ВІДЧУЖЕННЯ ПРАЦІ" У ФІЛОСОФІЇ Г.ЛУКАЧА І М.ГАЙДЕГГЕРА

Марущак О.В., кандидат філософських наук, старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет

Застосування категорій відчуження праці і «уречевлення» здійснювалось в історико-філософській традиції переважно у дискурсі німецької класичної філософії, у теорії марксизму (неомарксизму) й у фундаментальній онтології М. Гайдеггера [1]. Німецька класична філософія проблему відчуження пов'язувала з трактуванням людської діяльності у контексті «уречевлення» і «опредмечування». І. Фіхте розглядав відчуження у зв'язку з переходом духу у відмінну, але породжувану ним же зовнішню дійсність, у сферу «не - Я».

Г. Гегель вперше у світовій філософії відзначив, що основою відчуження є відчужена діяльна сутність людини як особистості. У Г. Гегеля категорія відчуження позначається переважно трьома німецькими термінами: «Entäusserung», «Entfremdung» і «Veräusserung» [2]. На думку І. Нарського, Г. Гегель розглядає «не відчуження праці, а лише відчуження духу у праці». Водночас Г. Гегель зазначав, що праця реалізує «сутнісні сили людської особистості, дух або вже починає звільнюватися від відчуження, або готує себе до цього визволення». К. Маркс всесторонньо дослідив відчуження як явище, здійснивши головним чином аналіз феномену відчуження праці. К. Маркс розглядав відчуження як присвоєння одними людьми сил, засобів і результатів

діяльності інших людей, тобто відчуження витлумачувалось ним як продукт суспільних відносин – перш за все відносин власності. На думку К. Маркса, кожна людина є відчуженою від іншої людини і від власної людської сутності тим більше, чим є вищим рівень пригноблення у суспільстві.

Проблема відчуження, як вона була поставлена молодим К. Марксом у його роботі «Економіко-філософські рукописи 1844 року» («Паризькі рукописи»), стала основною для «західного марксизму», який здійснив критику «споживацького суспільства благополуччя». Однак поняття відчуження є надто широким за своїм змістом. Саме тому Г. Лукач використовує більш придатний для сучасності, як він вважає, термін «уречевлення». Цей термін з'являється у К. Маркса у III томі «Капіталу» задля характеристики персоніфікації речей і уречевлення виробничих відносин. У роботі «Історія і класова свідомість» Г. Лукач розглядає поняття уречевлення як еквівалент термінів «відчуження» і «об'єктивація» з метою всебічної критики капіталістичного способу виробництва. Г. Лукач показав, що суспільне відношення експлуатації прирівнює будь-яку працю до «абстрактної» праці, яка створює річ-товар, корисну й придатну для обміну. Феномен уречевлення, як його розуміє Г. Лукач, існує лише поряд з товарним фетишизмом і виникає у товарному обігу, а не у символічному обміні. Його основою є рівність, яку встановлює соціальний процес між нерівними видами праці. У товарному обігу праця об'єктивується у субстанцію мінової вартості. Абстрактна праця поряд з перетворенням робочої сили у товар становить фундамент капіталістичного способу виробництва. Вартість стає унікальною субстанцією і унікальною якістю, яка є притаманною усім речам, що може вимірюватись через кількісні параметри. Внаслідок історичного процесу абстрактна праця персоніфікується і вже продається як власність «вільним» найманим працівником і оцінюється через втілену у часі загальну суспільну працю. Відношення фетишизованого виробництва перетворило продукт у товар, воно також перевтілило абстрактну працю у інший товар. Товарний фетишизм робить «природним» існування особливого товару – робочої сили. Експлуатуючи робочу силу капітал започатковує розширене виробництво у необмеженому обсязі. Таким чином феномен уречевлення завершує світовий переворот – перетворення світу у світ відносин між речами за допомогою яких суспільні відносини панують над тими, хто виробляючи їх, водночас їх і відтворює. Г. Лукач в роботі «Історія і класова свідомість» розвиває ідею Г. Гегеля, який відчуження прирівнював до опредмечення. Якщо уречевлення – це «озовніщення» і «опредмечення», то відчуження є більш складним явищем. Це, по-перше, перетворення речі, виробу у товар, а людини у робочу силу, по-друге, це форма свідомості, коли я є тим, як мене уявляють інші. Пролетарій дивиться на себе очима буржуа. Капіталіст не просто перетворює людину на робочу силу, але й нав'язує йому своє уявлення про нього як робітника. По-третє, відчуження стає формою життя, людина існуючи і працюючи у суспільстві підтримує панівний порядок. Отже, суспільство як таке існує на основі економічних відносин, де все вимірюється грошима – еквівалентом абстрактної праці [3].

Слід зазначити, що марксистська теорія відчуження безперечно вплинула на філософський світогляд М. Гайдеггера під час написання ним своєї

фундаментальної роботи «Буття і час» [4]. Підтвердженням цього є спільне з марксизмом розуміння ідеї пріоритетності практики. Водночас М. Гайдеггер дещо односторонньо витлумачив вчення К. Маркса про практику як технократичне явище, неправомірно ототожнюючи його з пізнішою (спрощеною) інтерпретацією практики Ф. Енгельсом: «Сутність матеріалізму полягає не у твердженні, що все є матерією, а у метафізичному визначенні відповідно до якого все суще являє собою матеріал праці. Сутність матеріалізму приховується у сутності техніки, про яку хоч багато і пишуть, але мало думають» [5]. М. Гайдеггер концептуалізує сферу повсякденного досвіду. Категорія філософії М. Гайдеггера «турбота» і інші екзистенціали дуже схожі до понять раннього Маркса, який стверджував, що існування сучасної людини є несправжнім та відчуженим. М. Гайдеггер своїм завданням вважав не просто критику капіталізму з позицій зневіреного робітника, а значно осяжніше – свою мету він вбачав у пошуці справжнього людського способу існування. М. Гайдеггер здійснює феноменологічний аналіз буття шляхом з'ясування людської присутності (Dasein) у модусах її екзистенції. Екзистуюча присутність (Dasein) розгортається всередині світу за допомогою наявних предметів і підручних засобів, але й водночас відчужується в умовах несправжньої екзистенції (das Man), відгороджуючись від трансцендентного горизонту буття. Відрізняючи «справжнє» і «несправжнє» буття, М. Гайдеггер розглядає відчуження як форму існування людини у знеособленому світі повсякденності (das Man). Відчуваючи руйнівні наслідки технократії та демократії, М. Гайдеггер віддавав перевагу традиційним цінностям. У «Листі про гуманізм» він посилається на К. Маркса, але перетлумачує, переінтерпретує феномен відчуження у термінах покинутості, «забуття речей і буття», втрати зв'язку з справжнім сущим: «Бездомність стає долею світу. Саме тому цю подію треба мислити буттєво-історично. Те, що Маркс у сутнісному і вагомому сенсі розпізнав слідом за Гегелем як відчуження людини, має за свою основу бездомну новоевропейську людину. Остання викликана долею буття у образі метафізики. Оскільки Маркс осмислюючи відчуження проникає у сутнісний вимір історії, постільки марксистський погляд на історію перевершує інші історичні теорії»[5]. У роботі «Буття і час» М. Гайдеггер двічі застосовує поняття уречевлення. Наприклад, у Вступі він пише, що розмова про уречевлення передбачає виявлення онтологічної основи речі. В своїх пізніших доповідях «Витоки художнього творення» і «Річ» М. Гайдеггер визначає річ як аутентичний спосіб розкриття буття.

Не зважаючи на схожість окремих філософських засад Г. Лукача і М. Гайдеггера щодо з'ясування сутності феномену уречевлення, треба зазначити і їх істотну відмінність – Г. Лукач не припускав можливості фетишизації речових (товарних) відносин, тоді як М. Гайдеггер розумів річ онтологічно, розглядаючи її як продукт ручної праці. На його думку, людина ручної праці, ремісник осягає існуючий порядок речей, вступаючи у тісний зв'язок з буттям. Результати його праці є витвори, що становлять частину повсякденного буття, оточуючого середовища, яке не ізолює, але навпаки гармонійно долучає, вписує людину у світ.

Література:

1. Зонтаг С. Літературно-критична діяльність Дьєрдя Лукача. *Проти інтерпретації та інші есе*. Львів : Кальварія, 2006. С.92-103.
2. Ильенков Е.Д. Гегель и отчуждение. *Философия и культура*. Москва : Политиздат. С. 141-152.
3. Лукач Д. История и классовое сознание. Исследования по марксистской диалектике. Москва : Логос-Альтера , 2003. 416 с.
4. Хайдеггер М. Бытие и время. Харьков : Фолио, 2003. 503 с.
5. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме. *Время и бытие*: статьи и выступления. Москва : Республика, 1993. С.192-221.

АНДРАГОГІКА : ШЛЯХИ, ФОРМИ, МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ

Лесік І.М., кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Андрагогіку сьогодні можна розгляди як стратегію, орієнтовану на реалізацією багатьох напрямів, серед яких: забезпечення потреб внутрішнього ринку праці кваліфікованими кадрами через післядипломну освіту, перекваліфікацію, підвищення професійної майстерності; інтеграція у цифрове середовище; формування партнерських відносин, обмін знаннями, підвищення соціальної мобільності, формування громадянської свідомості, експериментальне навчання, оптимізація життєвої позиції тощо.

Розглядаючи поняття андрагогіки, як «методу і практики навчання дорослих учнів» [1], необхідно усвідомлювати основні відмінності її від педагогіки, включаючи шляхи, форми і методи навчання (табл.1).

Таблиця 1. Основні припущення щодо моделей навчання

Складові	Андрагогіка	Педагогіка
Я-концепція	самонаправленість	залежність
Орієнтація на навчання	проблемо-орієнтований	тематичний центр
Досвід	учні – це багатий ресурс для навчання	недосвідчений
Готовність	розвиваючі завдання, соціальні ролі	біологічний розвиток, соціальний тиск
Перспектива часу	негайне застосування	відкладена заявка
Мотивація	внутрішня	зовнішня
Інструктори	фасилітаторі, тренери	інструктори, викладачі
Завдання	гнучка	фіксована
Учні	учасники	студенти
Методи навчання	активний	пасивний

Джерело: узагальнено з використанням [2]

Ключові відмінності у використанні моделі андрагогіки та педагогіки є очевидними, оскільки андрагогіка розглядає учня – як само-орієнтованого партнера, з активної соціальною позицією, націленого на негайний результат. Тоді як педагогіка має діаметрально протилежну модель, через пасивну позицію у навчанні, зовнішню мотивацію, відсутність власного досвіду, тощо.

Андрагогіка пов'язана з концепцією навчання, яка й сьогодні має багато дискусійних питань, щодо формування життєвої позиції, заснованої на переконаннях стосовно свободи особистості, її ролей та місця в суспільстві, досвідом, формуючим пізнавану реальність.

Андрагогічний підхід був реалізований у багатьох наукових напрямках, різних країн світу, його специфіка полягає в активному залученні учасника освітнього процесу до навчання, віддаючи перевагу самостійності, самореалізації, самоуправлінню; життєвому досвіду, що є джерелом знань; негайним застосуванням знань на практиці; досягненню конкретної мети.

Сучасні форми освіти дорослих широко використовують у підготовці кадрів для будь якої галузі, включаючи: професійну-технічну, вищу освіту, післядипломну освіту, самоосвіту (курси, вебінари, форуми, рольові ігри, Інтернет платформи та програми тощо). Також наряду з денною та вечірньою формами навчання з'являється та поширюється дуальна форма навчання.

Термін «дуальна система» (від лат. *dualis* – подвійний) був введений у педагогічну термінологію як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання [3]. Перспективність розвитку дуальної освіти пов'язують із подальшим експортом елементів дуальної підготовки кваліфікованих кадрів та прискореним запровадженням знань у професійній сфері, водночас із задоволенням потреб роботодавців у кадрах необхідного профілю.

Сьогодні до складу необхідних компетенцій, які хочуть бачити роботодавці відносяться й лідерські якості, на яких наголошується, як на необхідності переходу від розвитку компетенцій та навичок до підходів мислення, спроможного впоратися зі складними проблемами лідерства, в тому числі спираючись на досвід та сфери (економічну, політичну, соціальну тощо). Проте, такого роду завдання повинні бути інтегровані на всіх рівнях розвитку лідерства, а не призначені виключно для зрілих, досвідчених учнів, тому андрагогічний підхід дуже часто знаходять своє місце поряд з педагогікою, наповнюючи зміст навчання відповідним елементами.

Усвідомлення змін навколишнього світу, перехід до цифрової економіки, діджиталізація ставлять перед андрагогікою низку питань, вирішення яких потребує концептуального підходу, включаючи «мобілізацію зусиль з боку держави й наповнення реформ соціальним змістом, визначення характеру їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства» [4].

Література:

1. Oxford English and Spanish Dictionary, Synonyms, and Spanish to English Translator. Meaning of andragogy in English: URL: <https://www.lexico.com/definition/andragogy> (дата звернення: 10.04.2021).
2. Knowles, M. (1984). The adult learning theory. Andragogy. URL: <https://elearningindustry.com/the-adult-learning-theory-andragogy-of-malcolm-knowles> (дата звернення: 12.04.2021).

3. Дукальна освіта. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>(дата звернення: 15.04.2021).

4. Лесік І.М. Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства / І.М. Лесік // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2018. – Вип. 4 – С. 11-17. DOI: 10.31521/2313-092X/2018-4(100).

ВАЖЛИВІСТЬ МОДИ У СУСПІЛЬСТВІ

Біліченко О.С., кандидат економічних наук, доцент

Маркіна С.В., здобувач вищої освіти групи ГРС 1/2

Миколаївський національний аграрний університет

Мода завжди була важливою частиною суспільства та культури. Наприклад, в середньовіччі, вважалося, якщо людина одягалась красиво, то вона була або благородна, або багата і до неї ставилися відповідним чином. Якщо ж вона не слідувала за модним тенденціям того часу, була неохайна, то швидше за все, була простолудином, і до неї ставилися, як до такої.

Хоча вже настали інші часи, все ще важливо, як ви виглядаєте на публіці. У сучасному світі мода займає не останнє місце. Філософи, критики та інші відомі діячі намагаються пояснити моду у різних аспектах. Філософи пояснюють її з психологічної точки зору, критики з професійної, а поети й письменники зображують велич та красу одягу, показують певні негативні та позитивні її сторони.

Мода – це невід'ємна складова нашого суспільства. Деякі люди не звертають на неї уваги, інші ж навпаки, сліdkують за останніми трендами моди. Люди, які ніколи не пильнують за останніми модними новинками, творять свій стиль індивідуально. Хоч одяг - не повітря, але він також необхідний для існування. Модна індустрія дуже важлива для самореалізації. Люди ладні платити величезні кошти заради того, щоб виглядати стильно, адже : «краса править світом» або «краса врятує світ».

Мода – це явище швидкоплинне. З кожним роком поняття про красу і моду змінюється. Якщо порівняти стиль одягу який був у моді 10 років тому та сучасний, то результат буде шокуючий. На даний момент часу ця індустрія настільки розвинулася, що не завжди встигаєш сліdkувати за різними течіями стилів. Люди не завжди сліdkують певному стилю в одязі і кожен може обрати для себе свій власний.

Слід пам'ятати, що красиво та модно, це не завжди схожі поняття. Поняття моди дозволяє людям висловити свою особистість, може об'єднати різних людей, щоб відсвяткувати власну індивідуальність. Найкращий спосіб насолоджуватися нею – це носити те, що ти любиш і бути собою! [1].

Марк Твен в свій час казав, «Людина фарбує одяг. Голі люди мають вкрай малий вплив у суспільстві, а то й зовсім ніякого» [2]. Це означає, що мода впливає на соціальні аспекти життя. Вона викликає зміни в соціальній, економічній та політичній сферах життя.

Мода суттєво змінює сутнісне наповнення будь-якої сфери, на яку вона впливає. Наприклад, стилі у мистецтві, теми та стилі в літературі, форми та

теми у сфері розваг, перспективи у філософії, практики у бізнесі та дослідницький інтерес у науковій діяльності – цими напрямками не обмежується увесь перелік людської діяльності, який може піддаватися вагомому впливу з боку моди. Георг Зіммель обґрунтовував ідею моди як спосіб задоволення індивідом потреби у соціальному базисі, потребу у індивідуальному розмежуванні, соціальній диференціації та виділенню із загальної маси. Вона постає однією із форм життя, яка регламентує тенденції соціального вирівнювання та соціального розрізнення в межах однієї діяльності. Найбільш очевидною функцією є – соціалізуюча, яка забезпечує здатність індивіда долучатися до певної спільності, із потребою у активній участі у соціальному житті, ідентифікацією себе, як частини соціуму.

Моду необхідно розуміти, як важливе соціальне явище. Область, на яку поширений вплив моди, не вичерпується сферою використання одягу, а розповсюджується на мистецтво, науку, філософію, сферу розваг, характер людської взаємодії, спосіб облаштування індивідом простору довкола себе. Деякі люди вважають, що мода шкідлива, оскільки вона створює суспільство, в якому зовнішній вигляд часто цінується більше, ніж характер!

Деякі одягаються в модний одяг високого рівня, щоб показати, як вони піклуються про себе і хочуть виділитися. Інші, можуть носити одяг, який дозволяє їм вписатися в натовп. Люди застосовують моду, як засіб само визначеності. Для деяких людей назви брендів несуть важливе значення. Людина може носити одяг бренду Burberry. Бренд змушує людину відчувати себе пов'язаною з модою, яку вона любить. Неважливо, що людина могла купити близько десяти сорочок у якомусь звичайному магазині за ціною однієї фірми Burberry. Але ця сорочка дає змогу людині відчувати себе впевненіше, підіймає її самооцінку та дає гордість за свій вигляд [3].

Одяг зберігає спогади і відображає особистість людини. Те, що вона вибирає, відображає, як вона дивиться на світ. Мода здатна змінювати і формувати життя через свій особистий зв'язок із усіма нами. Кожен предмет одягу, який ми купуємо, є особистим вибором – саме ці по суті людські відносини між нами і модою роблять їх політичними.

Модна індустрія завжди буде невід'ємною частиною нашого існування. Багато хто вважає моду чимось ефемерним і легковажним, але є і такі що вбачають в ній креативну, доходну і багатогранну індустрію, життєво важливу для нашого економічного і особистого задоволення. З іншого боку, мода – це мистецтво, яке стимулює і надихає людей виражати себе. Час змінює моду, змінює інтереси, ставлення, захоплення, а тому, культура сама набуває різних форм. У сучасному світі мода характеризується надзвичайною динамікою і різноманітністю її проявів, вона виникає спонтанно, несвідомо, під впливом домінуючих уподобань.

Література:

1. OPINION: Do you think fashion is important in society?:

[URL:https://www.seren.bangor.ac.uk/lifestyle/fashion/2016/03/30/opinion-do-you-think-fashion-is-important-in-society/](https://www.seren.bangor.ac.uk/lifestyle/fashion/2016/03/30/opinion-do-you-think-fashion-is-important-in-society/) (дата звернення: 29.03.21)

2. Значення моди у сучасному світі. URL : <https://wo9942.wordpress.com/2016/05/14/значення-моди-в-сучасному-світі/> (дата звернення: 29.03.21).

3. The Importance of Fashion in Modern Society: URL: <https://www.bartleby.com/essay/The-Importance-of-Fashion-in-Modern-Society-> (дата звернення: 29.03.21).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОТИВАЦІЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

Біліченко О.С., кандидат економічних наук, доцент

Радько Д. Р., здобувач вищої освіти групи МЕН 2/1

Миколаївський національний аграрний університет

Молодь - це найбільш продуктивна категорія трудових ресурсів. Це час для пошуку роботи своєї мрії, це період, коли можна вибрати те що подобається і те ким стати, і займатись в майбутньому. Залежно від того, які цінності превалюють у мотиваційних прагненнях молоді, устанавлюються вектори їх дій при пошуку роботи. Разом з тим, трансформація загальної системи цінностей сучасної молоді, що відбувається під впливом політичних, ідеологічних, соціокультурних, інформаційних, економічних змін в суспільстві, не могла не торкнутися і їх трудової мотивації. Мотиви трудової діяльності виступають важливим показником процесів в соціально-трудої поведінці майбутніх фахівців [3].

У кожного з нас різні мотиви до праці: в когось - це висока заробітна плата, в когось - можливість отримати досвід, а в когось - просто улюблена справа. Для молоді, (студента чи випускника ВНЗ), головними мотивами для праці є дохід та отримання практичного досвіду. Більшість молодих людей вважає, що краще отримувати стабільну, але низьку заробітну плату і бути впевненим в завтрашньому дні, ніж високу та нестабільну, тому молодь готова працювати в будь-яких умовах та будь-де [1]. Більшість молодих людей працює паралельно з навчанням заради хоч невеликого доходу для своїх потреб. Якщо для молоді гроші відграють провідну роль, то для більш дорослих людей головними мотивами є стабільність, можливість займатись улюбленою справою, прикладаючи до цього мінімальні зусилля.

У сучасних умовах склалася ситуація, коли роботодавці зацікавлені найняти молоду людину, що пройшла практику в реальних умовах виробництва замість недосвідченого. Компанії та фірми, які прагнуть найняти випускника університету не лише з сучасними знаннями, а й з практичними навичками, дедалі частіше контактують із вищими навчальними закладами та пропонують студентам виробничі стажування, стажування за кордоном, спеціалізації та адаптацію до реальної роботи [3].

Наприклад, Миколаївський національний аграрний університет допомагає своїм студентам отримати практичний досвід за кордоном. Починаючи з другого курсу кожен студент на власний вибір може пройти стажування в різних країнах світу: Швеції, Великій Британії, Австралії та інших. Студенти удосконалюють свої навички в різних сферах народного

господарства. Це можливість не тільки отримати практичний досвід, а й отримати першу свою заробітну плату, а в подальшому знайти достойне робоче місце, маючи необхідний стаж та досвід роботи в конкретній галузі.

Значна кількість молоді орієнтовані на пошук роботи за спеціальністю. Хоча при цьому достатньо гострим залишається питання про можливість знайти відповідну роботу. Вона обумовлена тенденціями розвитку вітчизняного ринку праці (конкуренція, депресивна структура зайнятості, відсутність досвіду роботи), що істотно ускладнюють процес успішного працевлаштування [2].

Комфортне середовище трудової діяльності має велике значення для молодих працівників. Теплі та дружні стосунки в колективі покращують настрій та самопочуття. Для молоді важливо мати однодумців, які допоможуть та підтримають. Чим краще настрій працівника, тим краще він буде працювати і виконає поставлену задачу за коротший термін.

Демотивує молодь нецікава робота. Молодь бажає працювати творчо на користь підприємства. У такому випадку вона отримає більше задоволення від самореалізації [4].

Молодість – це період, коли перед тобою відкриті всі можливості. Це вік, коли ти вчишся на своїх помилках; коли енергія переповнює тебе. Для когось молодість це просто період в житті, а для когось це змога підкорити «вершину».

Молодь прагне передусім задовольнити свої матеріальні потреби. Це пояснюється багатьма причинами, але найголовніша з них полягає в тому, що ринкова ментальність сьогодні проникла у всі сфери життя. Цим значною мірою пояснюється вмотивованість на отримання матеріальних благ у виборі трудової діяльності. Високо виражені у мотивах до праці можливості займатися цікавою роботою, одержувати задоволення, добре заробляти. Комфортне середовище трудової діяльності теж має велике значення для молоді. Для них дуже важливими являються такі можливості, як мати дружні відносини в колективі і не завдавати шкоди здоров'ю.

Література:

1. Разумова Т.И. Випускники вищих навчальних закладів / Т. О. Разумова // Економіка освіти. — 2018. — № 1. — С. 111—135.
2. Горяча О. Проблема формування та використання кадрового потенціалу підприємств України / О. Горяча // Україна: Аспекти праці. – 2017. – № 1. – С. 35–41.
3. Кобзиста І.Л., Махмудов Х.З. Мотиваційні фактори сучасної молоді на ринку праці [Електронний ресурс]: Полтава, 2018.
4. В. М. Петюх, О. С. Царенко. Мотиваційні фактори спонукання випускників ВНЗ до професійної діяльності // Соціально-трудова відносина: теорія та практика . - 2016. - № 1. - С. 53-57.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Коваль С.Ю. здобувач наукового ступеня доктора філософії спеціальності 051 – «Економіка»,
Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано базові концепції ціноутворення в контексті ринкової економіки. Розглянуто сутність базових категорій, таких як: «ціна», «вартість», «ринкова ціна», «ціноутворення». Досліджено різні підходи до ціноутворення в умовах ринкової економіки та зроблено висновки щодо можливостей їх синтезу.

Ключові слова: *ціна, ціноутворення, ринкова економіка, вартість, ретроспективний метод.*

Однією з основних категорій ринкової економіки, безперечно, є ринок. Ринок – це багатогранне поняття, яке може бути розглянуте в різних площинах, зокрема, як економічний простір де виникають відносини між суб'єктами ринку з приводу купівлі-продажу товарів. Укладання угод, стосовно отримання прав на будь-який товар, неможливе без встановлення та обґрунтування цін на нього, через що питання ефективного ціноутворення набуває особливого значення.

Походження категорії ціни нерозривно пов'язане з розвитком торгівлі і виникненням перших організованих утворень ринкового типу за часів Давньої Греції та Риму. Так в роботі «Нікомахова етика» Арістотель зазначає, що справедливий товарообмін відповідає природним потребам людей, розширенню їх господарської діяльності та розмаїттю товарів. А вчитель Арістотеля, Платон уперше обґрунтував потребу державного регулювання рівня цін, які б забезпечували ще й помірний прибуток [1].

Посилаючись на історію Римської імперії, слід відзначити важливість Римського права для формування уявлень про ціну, як дефініцію. Так, відомі «хлібні закони» братів Гракхів уперше законодавчо закріпили право незаможних громадян купувати хліб за низькою ціною. Фінансова реформа Діоклетіана забезпечила прийнятні ціни на певні товари, зокрема й на оплату праці, а консенсуальна двостороння угода між покупцем і продавцем епохи розквіту римського права відображала ціни товарів і умови їх постачання, зниження в разі продажу неякісних товарів, повернення та навіть скасування угоди [1].

Підхопили античні ідеї та адаптували їх під реалії свого часу економісти епохи середньовіччя. Найбільш яскравими представниками, серед дослідників цього періоду були Ф. Аквінський та В. Оккам. Під впливом домінуючих, на той час, ідей рівності між людьми, схоластами були сформовані ідеї еквівалентного обміну та «справедливої ціни», які виключали існування прибутку, як такого, через його деструктивний вплив на рівновагу в суспільстві.

Незважаючи на те, що деякі базові поняття про ціноутворення були сформовані античними та середньовічними дослідниками, найбільшого розкриття вони набули в працях представників класичної школи, неокласичної

школи марксистів та їх послідовників. Зокрема, визначною подією, для розвитку концепції ціноутворення стало обґрунтування англійським вченим В. Петті вартісної теорії цін. Він використовує термін «природна ціна», яка в нього і є, по суті, вартістю. Природна ціна певного товару визначається, за Петті, кількістю срібла, на видобуток якого і доставку в Лондон треба витратити стільки ж праці, як і на виготовлення товару. Вартість же товарів, визначена прирівнюванням до вартості срібла, є їх «дійсною ринковою ціною». У. Петті також визначає, що вартість товару зумовлена участю в її створенні праці і землі [2].

Іншого підходу до ціноутворення дотримувався визначний представник класичної економічної школи А. Сміт. На його думку, слід розмежовувати поняття вартості та ціни. У своїй книзі «Дослідження про природу і причини багатства» він виділяє «дійсну» і «номінальну» (або грошову) ціну товару. На думку вченого, дійсна вартість всякого предмета для людини, яка придбала його і яка хоче продати його або обміняти на який-небудь інший предмет, полягає в праці і зусиллях, від яких вона може позбавити себе і які вона може покласти на інших людей. Дійсна ціна є своєрідною центральною ціною, стійким центром, до якого тяготіють ціни всіх товарів [3].

Звертаючи увагу на вітчизняний досвід, неможливо заперечувати, що в основі, звичної нам, концепції ціноутворення, довгий час, лежала трудова теорія вартості К.Маркса. Згідно з марксистською теорією, ціна товару визначається його вартістю. Величина вартості залежить від суспільно-необхідних витрат робочого часу на виробництво певного товару (кількісна характеристика вартості). Якість товару визначає його споживчу вартість [4].

На практиці суспільство зіткнулося з рядом труднощів, які впливали безпосередньо із визначення трудової теорії вартості, зокрема з її кількісною характеристикою. Маркс закладав в поняття суспільно-необхідних витрат робочого часу суспільно-необхідний робочий час, який потрібен для виготовлення якої-небудь споживчої вартості при наявних суспільно-нормальних умовах виробництва і при середньому в певному суспільстві рівні вправності й інтенсивності праці. Такий підхід підняв низку питань, та потребував конкретизації стосовно використання концепції суспільно-нормальних умов виробництва за існування значних відмінностей в кліматичних, природних, ресурсних, економічних особливостей виробництва. Недостатня увага приділялась прибутку, адже, при встановленні цін необхідно враховувати не лише необхідність компенсувати понесені затрати, а й перспективи здійснення розширеного відтворення. За вченням К. Маркса, допускається відхилення цін від вартості, але не описані закони і граничні величини, котрими можна керуватися з цього питання.

Така кількість суперечностей не могла не викликати активну дискусію серед вчених-економістів. Основне завдання цієї суперечки полягало в обґрунтуванні суспільної вартості товарів, та знаходженні тієї моделі ціноутворення, яка б максимально враховувала всі фактори впливу на суспільно-необхідні затрати праці. Проте, замість знаходження єдиної моделі ціноутворення було запропоновано два полярні механізми: «затратний» та «антизатратний». Вчені-теоретики багато років намагались довести, який з

механізмів більш досконалий, але реальність виявилася суворою і показала, що лише затратний принцип здатний до існування в економічному середовищі, оскільки за основний критерій тут приймався вплив ціни на затрати праці.

За сучасних умов існування ринку, ціна на продукцію повинна відображати суспільно-необхідні затрати праці, тобто, ту кількість робочого часу, який витрачається на виробництво продукції при певних суспільно-нормальних виробничих умовах, середнього рівня кваліфікації персоналу та звичайній інтенсивності праці. На цьому етапі слід конкретизувати поняття ринкової ціни та ринкової вартості. Ринкова ціна – це та ціна, яка є загальноприйнятою на ринку, не враховує індивідуальні особливості виробництва, та за якою відбувається реалізація певного виду продукції. Ринкова вартість – це середня індивідуальних вартостей певного виду продукції, які виробляються в окремій галузі товаровиробниками з кращими, середніми та гіршими умовами виробництва. В результаті міжгалузевої конкуренції відбувається вирівнювання норми прибутку і трансформація ринкової вартості в ціну виробництва. Через цю категорії відбувається дія закону вартості, а також, вплив на коливання ринкових цін.

Ще одним фактором впливу на ціни, виступає рівень конкуренції на ринку, адже за наявності монополістичних утворень, ринкові ціни прямують до монопольних цін, і в кінцевому випадку, збігаються з ними. В цьому разі, на дію закону вартості впливає не лише дефініція «ціни виробництва», а і монопольні ціни на ринку.

Враховуючи вищезазначене виникає дилема: з одного боку неможливо досягти остаточного впливу на ціни, саме суспільно-необхідних затрат праці, з іншого виникає питання економічного обґрунтування цін, яке ускладнюють монопольні ціни.

Для подолання цієї проблеми слід нівелювати диспропорції у виробництві певних видів продукції, особливо в тих галузях де конкурентна ситуація наближена до монополії. Таким, чином буде можливість уникнути дефіциту на ринку товарів певних галузей та отримано товари-замінники. Без стимулювання виробництва з боку держави, в цьому процесі також не обійтися. Враховуючи стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, притаманного сьогоденню, кожне підприємство має поставити собі завдання знизити собівартість виробництва, через вдосконалення технічної бази та технології виробництва. В перспективі, це призведе до зниження індивідуальних витрат робочого часу кожного окремого підприємства, та підвищить рівень конкуренції в конкретних галузях, що, в свою чергу, віддалить ринкові ціни від монопольних і наблизить до суспільно-необхідних витрат робочого часу.

В умовах інтелектуалізації виробництва основна увага має приділятися споживчій вартості та корисності товару, адже орієнтація на фактичні затрати, на нашу думку, вичерпала себе. Звичайно, повністю відкидати таку концепцію, при нинішньому розвитку ринкових відносин не варто, але основні зусилля варто направити на дослідження теорії корисності та доповнити її, виходячи із науково-технічного прогресу притаманного нашому суспільству.

Література:

1. Андрусь О.І. Основи ціноутворення: теоретичні підходи в контексті сталого розвитку / О.І. Андрусь // Економіка природокористування і охорона довкілля. - 2012. - Вип. №4 (69). - С. 71-78.
2. Петти В. Трактат о налогах и сборах / В. Петти. – М.: Ось-89, 1997. - С. 27-32
3. Адам Сміт. Дослідження про природу і причини багатства народів / Адам Сміт ; О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Малівський. - К : Наш формат, 2018. - 736 с.
4. Маркс К. Капитал: критика политической экономии / К. Маркс. - М. : Эксмо, 2012. - Т.3. - гл. L. - С. 948.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

Ханстантинов В.О., доктор політичних наук, професор
Водовозов А.М., здобувач вищої освіти групи БТ 3/1
Миколаївський національний аграрний університет

Політичні партії, як спеціалізовані політичні структури, намагаються сформувати вподобання, ініціювати інтерес до політичного життя. Партії мають виконувати функцію агрегації інтересів, коли політичні інтереси окремих індивідів (потенційних виборців) та соціальних груп поєднують у партійні програми. Партії також нерідко виконують функцію політичної соціалізації, активно впливаючи на формування політичної культури населення під час дискурсу щодо актуальних суспільно-політичних проблем. Наявні в сучасному українському суспільстві моделі політичної соціалізації можуть бути як уніфікувальними, так і роз'єднувальними. Зафіксовані відмінності свідчать, що в регіональних спільнотах є агенти, які використовують особливі моделі політичної соціалізації. Функцію таких агентів можуть виконувати інститути та організації, групи інтересів (економічні об'єднання, трудові колективи), які впливають на політичні установки регіональних спільнот. В результаті своєї діяльності ці агенти формують політичну культуру, як регіональна еліта.

Регіональні еліти прийшли до незалежності цілком прагматичним шляхом. Ті, хто мав реальну владу в Радянській Україні, бачили в незалежності оптимальний спосіб збереження того, чим володіли за умов загальної економічної кризи, яка почала поступово охоплювати всі сфери радянської економіки. Регіональним елітам було що втрачати, тому вони так оперативно пішли на поступки націонал-демократам у тому, що стосувалося формування ідеологічного та культурного фасаду держави. У політичній системі держави ці її компоненти можна розглядати як "свої" або як "чужі" у відношеннях з політичною структурою щодо власного політичного довголіття. "Свої" зацікавлені в збереженні існуючого статус-кво, тоді як "чужі" мають про реформістські погляди і часто воліють законодавчих змін, сподіваючись у такий спосіб змінити на ліпше своє становище. У цьому разі "чужі" підтримують реформи до тієї межі, доки зміни не торкаються їхньої власної безпеки. Тому власне політичне довголіття є важливішим, ніж політичні програми та концепції. Політику не розглядають як реалізацію суспільного блага, а в лєнінському сенсі як логіку отримання влади.

Проаналізувавши політичну діяльність і виступи такої політичної діячки, як Юлія Володимирівна Тимошенко, можу сказати, що вона перші роки в політиці намагалася досягти вищої посади і йшла на пост президента України. Але після арешту у 2001 році ГПУ за розкрадання державних коштів та ухилення від сплати податків в особливо великих розмірах вона почала відновлювати свій статус, стверджуючи, що звинувачення неправильні, що вона намагалась зробити якнайкраще для народу. Юлія Тимошенко вже 20 років працює в сфері політики і являється з 2019 року народним депутатом від ВО «Батьківщина», яку вона і очолює. За свої 20 років вона була віце-прем'єр-міністром України з питань економіки, була двічі заарештована, неодноразово обиралася народним депутатом, та протягом лютого-вересня 2005 була прем'єр-міністром України, та брала участь в багатьох важливих політичних заходах. І щодо її діяльності можу сказати, що вона часто говорить про певні масштабні події в державі з боку людей, які подібно висловлюють про ситуації в Україні, а також на інтерв'ю проводить паралелі між своїм життям та життям звичайних жінок чи взагалі людей середнього класу, намагаючись звернути їхню увагу, на те, ніби вона «своя», на рівні з ними і говорить їхні думки, намагаючись покращити загальне становище як цих людей, так і України в цілому. Але, все ж таки, якщо поглянути на діяльність Юлії Володимирівни за всі 20 років в політиці, то можна прослідкувати, що ця паралель її зі звичайними людьми середнього класу, із досить звичайними інтересами і думками, лише інструмент для маніпуляції і залучанням більших мас населення для своїх цілей. Чесно кажучи, здається, що її людяність, певною мірою простота і жіночність, і те, що вона говорить про це на певних виступах чи інтерв'ю, це просто для того щоб показати, що вона з народом і допомогти їм, «повести за собою в краще майбутнє», а насправді, це такі ж прийоми маніпуляції, як і в інших політиків. Тільки особливість таких прийомів, що вони більшою мірою викликають у людей позитивні відчуття типу спорідненості, які стають ширмою для справжніх, частково власних, мотивів і цілей цієї особи. Справжні цілі нашої політичної діячки часто розкриваються в інтерв'ю або у відповідях на запитання журналістів. Наприклад, у 2010 році, балотуючись на пост президента України від ВО «Батьківщина» Юлія Тимошенко заявляє, що хоче бути останнім українським президентом, і, можливо, першим канцлером. В цих словах дуже помітно, що вона жадає стати президентом на строк більший звичайного, а можливо і до смерті. Як висновок, я можу сказати, хіба що те, що така політична діячка, як Юлія Володимирівна Тимошенко залишається в політиці вже більше 20-ти років (з 1997 і до сьогодні), що є досить великим терміном відносно багатьох інших політиків, завдяки своєму сильному бажанню займатися цим і стати головою держави, а же завдяки своїм досить хитрим і майстерним навичкам маніпуляції масами, які безумовно своєю кількістю і вірою в неї допомагають їй.

Література:

1. <https://www.chesno.org/politician/26674/>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=YfWu3FleheU>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=t9FRheDMRBE>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=mQnbUjnR-W4>

СЕКЦІЯ «ГУМАНІТАРНІ І СУСПІЛЬНІ НАУКИ»

ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Марценюк А.В., викладач філологічних дисциплін Технологіко-економічного коледжу

Миколаївського національного аграрного університету

Мета статті – характеристика структурної організації електронного посібника у навчанні, зокрема за заняттях української літератури; висвітлення питань, пов'язаних з особливостями його застосування в освітньому процесі, аналіз переваг його використання, доведення ефективності електронного посібника як засобу підвищення якості освіти.

Головним питанням сьогодення в системі нової освіти є опанування вміннями і навичками саморозвитку особистості, що значною мірою досягається шляхом впровадження інноваційних технологій, організації процесу навчання. Саме використання інформаційно-комунікаційних технологій є одним із основних напрямів удосконалення системи освіти, що забезпечує подальше удосконалення освітньо-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, оскільки мультимедійні засоби навчання мають унікальну можливість надавати величезну кількість корисної та цікавої інформації в максимально зручній і доступній формі.

Комп'ютер, Інтернет, сучасні аудіовізуальні засоби навчання дають можливість максимально індивідуалізувати навчання, зробити його творчим, дослідницьким, практичним. Вже стало нормою використання на заняттях мультимедійних презентацій, зроблених в таких програмних пакетах, як Microsoft Office PowerPoint, але інтерактивні технології дозволяють відійти від презентації у вигляді слайд-шоу і у новій формі подати матеріал за допомогою інтерактивного обладнання (інтерактивної дошки SMART Board, інтерактивного дисплею Symposium), що створюється викладачем під час заняття – презентацію, що створюється тут і зараз. Також на допомогу сучасному освітньому процесу прийшов новий вид навчальної літератури – електронне навчальне видання (ЕНВ), за допомогою якого можна ширше передати навчальний матеріал з використанням засобів мультимедіа, зберігати великий обсяг інформації.

Електронний посібник – електронне видання, призначене для допомоги в практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною, це педагогічний програмний засіб комплексного призначення, який забезпечує процес навчання, надає теоретичний матеріал, забезпечує тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, а також реалізує інформаційно-пошукову функцію, імітаційне моделювання з комп'ютерною візуалізацією; матеріал у якому викладений у зручній для вивчення й викладання формі, що пройшов редакційно-видавничу обробку, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді, має вихідні дані.

Електронний посібник покликаний по-новому подати навчальний матеріал в іншому вигляді – за допомогою акцентів на ключових поняттях, тез, таблиць, опорних схем, використання вміщених флешкарток, інтерактивних завдань, ілюстративного матеріалу. Також наповнення, структура, склад електронного видання відрізняються від друкованого, адже воно містить новітні мультимедійні технології – гіперпосилання, інтерактивні вкладки, закладки, швидкий зворотний зв'язок і швидкий пошук необхідної інформації, супровід текстового матеріалу аудіо- та відеоінформацією, організація різнорівневого контролю навчальних досягнень студентів; багаторівневість викладу навчального матеріалу тощо.

Електронний посібник з дисципліни «Українська література» створено мною у PDF форматі та активно використовується на навчальних заняттях. Для його практичного застосування користувачеві нема необхідності встановлювати спеціальні програми на персональний комп'ютер, а також не обов'язковим є підключення до мережі Інтернет. Засіб користувача повинен зчитувати файли формату PDF, а підключення до мережі Інтернет є лише бажання користувача зайти до спеціальних рубрик посібника, які виводять за його межі на адреси сайтів за додатковою інформацією до мережі Інтернет. Для користування таким електронним посібником необхідно мати створену основну частину сам посібник та додаток (базу), що є допоміжною і містить файли-сторінки або створені папки, на які користувач потрапляє за гіперпосиланнями. Кожен бажаний може мати електронний посібник на зручному для нього пристрої: на електронній книзі, планшеті, персональному комп'ютері, мобільному телефоні і використовувати його у будь-якому місці у будь-який час.

Навчальний посібник своєю незвичайною структурою привертає увагу здобувачів вищої освіти, дає можливість по-новому опрацювати навчальний матеріал, зручно вибирати потрібні відомості та швидко знаходити їх, переходячи до створеної бази матеріалу або скористатись за посиланням матеріалами різних сайтів.

Кожну сторінку створеного мною посібника вибудовано однотипно: представлення автора, портрет, слова відомих людей про письменника, а також перераховано розділи і їхній зміст, до яких переходимо як за посиланням: "Вивчаємо творчість", "Сторінки життя", "Літературна діяльність", "Відео-скарбниця", "Мистецька скарбниця", "Контроль знань", "Дізнайся більше", а також рубрика, яка виводить читача на вебсторінку викладача та на сторінку з дисципліни в електронній платформі Moodle Миколаївського національного аграрного університету.

Використання мультимедійних засобів, а особливо електронного посібника на заняттях української літератури дозволяє підвищити не тільки інтерес до матеріалу, що вивчається за програмою, а й основами майбутньої спеціальності; покращити успішність з даної дисципліни, бо кожен учасник освітнього процесу максимально зацікавлений і стає активним учасником, а не стороннім спостерігачем.

Електронний посібник можна використовувати в усіх видах навчальної діяльності: під час викладення теоретичного матеріалу, під час практично-

семінарських занять, для поточного та підсумкового контролю знань, під час самостійної роботи.

Застосування електронного посібника на заняттях української літератури забезпечує ряд освітніх функцій: інформаційну, розвивально-виховну, інтегруючу та координуючу; функцію самоосвіти та закріплення. Застосування електронного посібника формує бажання здобувача освіти самостійно отримувати знання, будувати власну траєкторію навчання, сприяє створенню умов для усвідомлення і глибокого засвоєння матеріалу завдяки наявності системи зв'язків та для якісного опрацювання навчального матеріалу. Кожен здобувач та користувач посібника має можливість ознайомитись з навчальним матеріалом відповідно до діючої програми, переглянути відео, перевірити набуті знання з теми та вчасно провести корекцію знань. Творчі завдання допоможуть осмислити важливість тематики творчості кожного автора, сприятимуть розвитку творчих здібностей та уяви здобувачів вищої освіти.

Все ж таки хоч і якісний, інформаційно наповнений і методично правильний зміст навчального електронного посібника - запорука успішного навчання кожного студента є ряд недоліків у його застосуванні: потенційна несумісність з новим апаратним чи програмним забезпеченням; залежність від роботи батареї пристрою; узалежнення від електропостачання; підвищена стомлюваність при роботі з монітором, можлива шкода здоров'ю; форми контролю, які реалізуються з використанням ІКТ, зменшують час живого спілкування, це може призвести до збіднення словникового запасу, згортання соціальних контактів, скорочення практики соціальної взаємодії і спілкування, індивідуалізм.

Уже незаперечний той факт, що електронна книга радикально змінила наше уявлення про книгу та видавничий ринок загалом і, безперечно, здатна полегшити розуміння навчального матеріалу за рахунок інших, ніж у друкованій навчальній літературі, способів подачі матеріалу: індуктивний підхід, вплив на слухову і емоційну пам'ять; виконує роль викладача, надаючи необмежену кількість роз'яснень, повторень, підказок та інше. Також важливим є те, що електронний посібник дозволяє викладачу проводити заняття у формі самостійної роботи за комп'ютерами, залишаючи за собою роль керівника і консультанта; дозволяє індивідуалізувати роботу зі студентами, особливо це стосується домашніх завдань і контрольних заходів, сприяє розвитку самостійності та самовдосконалення.

Література:

1. Гризун Л. Е. Дидактичні основи створення сучасного комп'ютерного підручника : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. / Л.Е.Гризун. - Харків, 2002. 20 с.

2. Єсіна О. Г., Лінгур Л. М. Електронні підручники: переваги та недоліки використання [Електронний ресурс]. Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. № 1 (44). URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vsed/2012_44/44/181-186.pdf.

3. Киричок Т. Ю. Електронні видання. / Т.Ю. Киричок. - Київ : НТУУ«КПІ», 2010. 400 с.

4. Коваль Л. Є. Електронний підручник як засіб вдосконалення професійної педагогічної освіти майстрів виробничого навчання. Наукові праці. Серія: педагогіка, психологія і соціологія. / Л.Є. Коваль. - 2010. № 8. С. 79–85.

5. Литвин А. В. Електронні навчальні посібники і підручники для ПТНЗ. Офіц. веб-сайт Національної бібліотеки ім. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНИХ ЕКСПОЗИЦІЙ

Березовська Т.В. кандидат історичних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Розглядається роль музейних експозицій у формуванні громадянської позиції молоді.

Майже всі вищі навчальні заклади України мають свої музеї. Вони різняться концептуально, маючи різне спрямування: від природознавчих до історичних, присвячених історії і сьогоденню певного навчального закладу. В науковому співтоваристві панує думка, що універсалізм та універсальність підготовки кадрів в університетах, неначе коріння, глибоко переплетені з освітніми можливостями музею. Проте сьогодні, коли в Україні відбуваються процеси становлення нової соціополітичної системи, коли перед країною гостро повстало питання ломки старих корупційних відносин і формування нової соціально активної свідомості, університетські музеї покликані формувати у студентської молоді чітко визначену громадянську позицію.

Тема особливостей формування і функціонування музеїв при вищих навчальних закладах знайшла своє висвітлення в роботах українських дослідників, таких як Іван Буланій, Іван Явтушенко, Юрій Омельченко, Галина Мезенцева [1]. Разом з тим питання про специфіку університетських музеїв залишається дискусійним [2]. Безумовно, особливістю музеїв при вищих навчальних закладах є відображення в експозиції університетського світу. Тим самим музей працює на формування корпоративної свідомості. Він закріплює в свідомості студента думку про належність до особливого університетського світу, який залишиться з ним на все життя.

Не викликає жодного сумніву, що кожен університет дбає про власний імідж. Місія музею цей імідж формувати і підтримувати. При цьому слід підкреслити, що музей не лише несе інформацію, але й впливає на свідомість відвідувача музею емоційно. І найбільшого ефекту виховна функція досягає через емоційний вплив. В музеї реалізуються завдання громадянського і патріотичного виховання. Тому є всі підстави для того, щоб додати до балансу трьох основних функцій музею, а саме: дослідницької, навчальної та презентаційної, додати ще одну-виховну. І її специфіка полягає в формуванні у студентської молоді стійкої громадянської позиції і відчуття патріотизму.

Основні напрямки громадсько-патріотичного виховання через музейні експозиції мають декілька складових. Перед усім це духовно-моральна складова, сутність якої полягає в усвідомленні студентами вищих цінностей,

орієнтирів, ідеалів, соціально-вагомих процесів і проявів реального життя, здатністю керуватися ними як визначними принципами в практичній діяльності.

Друга складова покликана сформувати у молоді відчуття причетності до рідного краю, університету, Батьківщини. Це система заходів, спрямованих на пізнання історико-культурного коріння, усвідомлення неповторності власної країни, її долі, нерозривного зв'язку з нею, формування гордості за славних предків і визначних сучасників.

Третя складова-громадсько-правова. Впливає через систему заходів на формування правової культури і дотримання законів, навичок оцінки політичних і правових подій і процесів в суспільстві і державі, громадянської позиції, постійній готовності служити своєму народу і виконувати конституційний обов'язок.

Четверта складова-соціально-патріотична. Спрямована на активізацію морально-духовної і культурно-історичної традиції, на формування активної життєвої позиції.

П'ята складова-військово-патріотична. Орієнтована на формування у молоді високої патріотичної свідомості, ідей служіння державі, здатності до її військового захисту.

Специфіка сьогодення університетських музеїв в Україні визначена її новітньою історією, революцією гідності, подіями на Сході. В кожному музеї України частина експозиційної площі відведена під тематику, що висвітлює події останніх, непростих для України, років. Це матеріали, що присвячені Небесній сотні, участі викладачів та випускників університету в зоні антитерористичних дій на Донбасі та Луганщині, численні листи-подяки за волонтерську діяльність університету, за допомогу переселенцям та воїнам АТО.

Така експозиція створює ситуацію емоційної співпричетності, а через неї в свою чергу досягається мета патріотичного і громадянського виховання. Не слід забувати, що патріотизм являє собою моральну основу життєдіяльності держави і виступає в якості важливого внутрішнього мобілізуючого ресурсу розвитку суспільства, формування активної громадянської позиції особистості. Тому так важливо в університетських музеях формувати у студентства чітко визначену громадянську позицію, виховувати почуття патріотизму.

Таким чином, слід відзначити, що усвідомлення студентом свого внутрішнього світу залежить від сформованості у нього чітких соціальних установок. Громадянські якості формуються під впливом оточуючого середовища і власних зусиль особистості в певних умовах. Університетські музеї покликані зіграти в цьому процесі не останню роль, бо через співпричетність до інтересів свого навчального закладу студент виходить на співпричетність до інтересів своєї держави і бажання служити її процвітанню. А це вже активна громадянська позиція, така необхідна сьогодні, в стрімкий, мінливий, непростий час.

Тому в добу глобалізації та інформації, зростаючої взаємозалежності цивілізацій, країн і народів, в обстановці, обумовленої змінами політичної ситуації, економічних умов, ідеологічних установок, духовних і моральних

орієнтирів університетські музеї покликані достойно нести не лише просвітницьку, але й виховну функцію. А однією з важливих складових виховної функції сьогодні є формування стійкої патріотичної і громадянської позиції молоді.

Література:

1. См.: Буланый І.Т. Громадські музеї України: історія, досвід, проблеми/І.Т.Буланый, І.Г.Явтушенко. -К.: Вища школа, 1979; Омельченко Ю.А. Розвиток навчальних музеїв: Навч. посібник/ Ю.А.Омельченко.-К.: Наукова думка, 1988; Мезенцева Г.Г. Музеєзнавство: на матеріалах музеїв Української РСР / Г.Г.Мезенцева.-К.: наукова думка, 1980.
2. Самойленко Л.Г. Освіта і музеї-партнери чи незручні сусіди?-
<http://prostir.museum/publication/ua.>__

СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 1991 р. МІЖ Л. М. КРАВЧУКОМ ТА В. М. ЧОРНОВОЛОМ

*Побережець Г.С., кандидат історичних наук, асистент
Миколаївського національного аграрного університету*

У статті проаналізовано статистичні дані про результати проведення виборів Президента України 1 грудня 1991 р. та розкрито роль державотворчих процесів 80-х – 90-х років ХХ ст.

Державотворчі процеси кінця ХХ ст. в Україні привертають увагу істориків сучасності. У 2002 р. в місті Одеса було захищено кандидатську дисертацію на тему «Конституційно-правові засади виборів Президента України: проблеми теорії і практики» Р. П. Князевича [1], де автор розглядає три виборчі кампанії по виборах Президента України, згадуючи події 1991 р.

Відомий історик А. Г. Богдалов [2] у своїй статті, досліджує передвиборчу агітацію на виборах Президента України на початку 90-х рр. ХХ ст. Його дослідження побудовані на матеріалах Національного музею історії України.

Н. І. Яковлева [3] у своїй статті, присвяченій президентській виборчій кампанії, виокремлює ті особливості, що були притаманні ранньому періоду незалежності, а саме розкриває специфіку стратегій кандидатів у першому турі виборів та їх протистояння у другому турі.

Події, що розгорнулися наприкінці ХХ ст. привели Україну до незалежності. Ті чинники, що посприяли довгоочікуваній незалежності були перш за все поява інтелігенції, яка була не згодна політикою партії, підписання Декларації про державний суверенітет України, поява політичної партії Народний рух України, що мала демократичний характер, діяльність сильної політичної команди на чолі з В'ячеславом Максимовичем Чорноволом, що виступали державотворчими пропозиціями, проголошення Акту незалежності України та проведення перших Президентських виборів у

1 грудня 1991 р.

Під час президентських перегонів відбувалося напружене змагання між Л. Кравчуком та В. Чорноволом. Це були два сильні політики, але життя їх докорінно відрізнялося [3.53, с. 103]. Л.Кравчук все своє життя піднімався по партійній лінії. З 70-х років, отримав чергове підвищення по службі, у 80-ті – наступне зростання вже в ЦК КПУ. У 90-ті роки він обраний народним депутатом України та головою Верховної Ради України. Що ж до постаті В. Чорновола, то його доля не була схожою на долю його політичного конкурента.

У фондах архівів ЦДАВО України [4] важливе значення мають матеріали фонду № 1 «Верховна Рада України» опис 28 справа 140 «Статистичні дані про ... результати проведення виборів Президента України (10 жовтня – 4 грудня 1991)» на 18 аркушах. Згідно цим даним ми маємо результати виборів Президента України у 1991 р., у розрізі областей тогочасної республіки [4]:

1. Кримська АРСР - Кравчук Л. М. 587,615 та 56,68 %; Чорновіл В. М. 83,259 та 8,03 %

2. Вінницька - Кравчук Л. М. 941,623, та 72,34 %; Чорновіл В. М. 237,057 та 18,21 %

3. Волинська - Кравчук Л. М. 367,249 та 51,66 %; Чорновіл В. М. 223,120 та 31,39 %

4. Дніпропетровська - Кравчук Л. М. 1,642015 та 69,74%; Чорновіл В. М. 427351 та 18,15 %

5. Донецька - Кравчук Л. М. 2,111387 та 71,47 %; Чорновіл В. М. 283,338 та 9,59 %

6. Житомирська - Кравчук Л. М. 776,256 та 77,59 %; Чорновіл В. М. 139,800 та 13,97 %

7. Закарпатська - Кравчук Л. М. 412241 та 58,03 %; Чорновіл В. М. 195,963 та 27,58%

8. Запорізька - Кравчук Л. М. 936751 та 74,73 %; Чорновіл В. М. 162,713 та 12,98%

9. Івано-Франківська - Кравчук Л. М. 133,612 та 13,70 %; Чорновіл В. М. 654,585 та 67,10 %

10. Київська -Кравчук Л. М. 830901та 65,99 %; Чорновіл В. М. 267,298 та 21,23 %

11. Кіровоградська - Кравчук Л. М. 608397 та 74,77 %; Чорновіл В. М. 126,495 та 15,55 %

12.Луганська - Кравчук Л. М. 1282939 та 76,23 %; Чорновіл В. М. 167219 та 9,94%

13. Львівська - Кравчук Л. М. 220,301 та 11,50%; Чорновіл В. М. 1452993 та 75,86 %

14. Миколаївська - Кравчук Л. М. 592113 та 72,33 %; Чорновіл В. М. 123274 та 15,06 %

15. Одеська - Кравчук Л. М. 999558 та 70,69 %; Чорновіл В. М. 181,418 та 12,83%

16. Полтавська - Кравчук Л. М. 905555 та 75,05%; Чорновіл В. М. 164,478 та 13,63%

17. Рівненська - Кравчук Л. М. 401,591 та 53,07 %; Чорновіл В. М. 194,143 та 25,65 %
18. Сумська - Кравчук Л. М. 686,348 та 72,35 %; Чорновіл В. М. 139,746 та 14,73 %
19. Тернопільська - Кравчук Л. М. 140421 та 16,79%; Чорновіл В. М. 480473 та 57,45%
20. Харківська - Кравчук Л. М. 1095191 та 60,85 %; Чорновіл В. М. 353839 та 19,66 %
21. Херсонська - Кравчук Л. М. 529,388 та 70,23%; Чорновіл В. М. 136,698 та 18,13 %
22. Хмельницька - Кравчук Л. М. 799052 та 75,46 %; Чорновіл В. М. 163,037 та 15,40 %
23. Черкаська - Кравчук Л. М. 699088 та 67,14%; Чорновіл В. М. 260632 та 25,03%
24. Чернівецька - Кравчук Л. М. 255427 та 43,56 %; Чорновіл В. М. 250222 та 42,67%
25. Чернігівська - Кравчук Л. М. 718948 та 74,15%; Чорновіл В. М. 119,628 та 12,34 %
26. м. Київ - Кравчук Л. М. 862513 та 56,13 %; Чорновіл В. М. 410553 та 26,72 %
27. м. Севастополь - Кравчук Л. М. 107 001 та 54,68 %; Чорновіл В. М. 21 395 та 10,93 %
28. Всього по Україні - Кравчук Л. М. 19 643 481 та 61,59 %; Чорновіл В. М. 7 420 727 та 23,27 %.

Таким чином, у ході пре 1991 р. перемогу здобув Л. М. Кравчук набравши всього по Україні 61,59 %, В.М. Чорновіл набрав 23,27 % і виборов друге місце. Результати показали, що суспільство, яке довгий час піддавалося утискам з боку влади, як моральних так і фізичних було ще не готове до змін і залишалося в страху до чогось нового.

Література:

1. Князевич Р. П. Конституційно-правові засади виборів Президента України: проблеми теорії і практики : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Р. П. Князевич. Одеса, 2002. 20 с.
2. Богдалов А.Г. Особливості ведення передвиборчої агітації на виборах Президента України на початку 90- х рр. ХХ ст. (на матеріалах Національного музею історії України). Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип. 1 (40), 2019. С. 17-26.
3. Яковлева Н. І. Політтехнологічні аспекти Президентських виборів в Україні. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 4 (40), 2018. С. 75-80.
4. ЦДАВО України. Ф. 1. Верховна Рада України. Оп. 28. 2.21. Спр. 140. Статистичні дані про кількість виборчих дільниць, кількісний склад окружних виборчих комісій та результати проведення виборів Президента України (10 жовтня – 4 грудня 1991 р.). 18 арк.

КРИЗА ЕКОНОМІКИ В ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ» 1985-1991 РР. УРСР

Хомутовська І.І., кандидат історичних наук

Миколаївського національного аграрного університету

Висвітлюється актуальна проблема історії державності СРСР. Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1985–1991 рр. – період здійснення політичних та економічних реформ, відомих під назвою «Перебудова». Аналізуються основні аспекти економічного життя радянської України.

На квітневому 1985 р. Пленумі КПРС під впливом політичних, соціально-економічних, екологічних чинників було визначено економічну політику пришвидшення соціально-економічного розвитку країни на основі науково-технічного прогресу в країні було проголошено курс на «Перебудову», наслідком чого стало наповнення дещо новим змістом конституційно закріплених повноважень республік, у тому числі Української РСР.

Керівництво радянської держави запровадило масштабні реформи, які охопили всі сфери життя суспільства і отримали назву «Перебудова». Нове політичне керівництво країни кваліфікувало ситуацію в економіці як небезпечну, Пленум ЦК КПРС, а згодом Всесоюзна нарада з проблем науково-технічного прогресу намітили програму економічних реформ, спрямовану на вихід із кризи. Вона передбачала структурні зміни в економіці, децентралізацію управління нею, застосування матеріального стимулювання виробників, запровадження госпрозрахунку, підвищення відповідальності трудових колективів, реконструкцію машинобудування, а в підсумку – прискорення соціально-економічного розвитку й досягнення нового якісного стану суспільства. Зміни мали відбутися й у політиці, національних відносинах, соціальному й духовному житті. Курс мав охопити

- економіку — перехід від екстенсивних методів господарювання до інтенсивних,
- внутрішню політику — демократизація суспільного життя та забезпечення народовладдя,
- зовнішню політику — припинення «холодної війни» та побудова спільноєвропейського дому,
- соціальну сферу — поліпшення матеріального та культурного добробуту населення,
- ідеологію — ліквідація цензури, гласність, вільне виявлення думки громадянами [1].

Економічні реформи часів «Перебудови» з самого початку були приречені на провал. Мало того, що вони не були підкріплені продуманою кредитною, фінансовою політикою, головне, що їх намагалися проводити в умовах панування державної власності в економіці, домінування неекономічних методів управління. До того ж фактична влада зберігалася за міністерствами і відомствами, чиновницьким апаратом [2].

Криза влади, ідеології та партії не могли не позначитися на економіці країни, яку охопили деструктивні явища. Оновлення економіки, проведення

економічних реформ, спрямованих на створення елементів ринкової економіки при збереженні централізованого планування, трактувалося одним із провідних завдань політики «Перебудови». Однак реформа викликала розбалансування народного господарства. У бюджет надходило все менше коштів. Поглиблювався дефіцит товарів, які, замість того, щоб надходити на внутрішній ринок, вивозились для погашення валютного дефіциту [3]. Відтак дефіцит стало неможливо приховувати, оскільки економічна криза стрімко поглиблювалася, а дії радянського керівництва не призводили до покращення ситуації.

Економічна ситуація в країні вимагала надзвичайних заходів. Спробою послаблення кризи, яка виникла у результаті функціонування економіки в умовах ринкових відносин, стали Основи законодавства про інвестиційну діяльність від 10 грудня 1990 р., а також Закон СРСР від 11 грудня 1990 р. «Про банки і банківську діяльність», який передбачав можливість існування поряд з державними й комерційними банків [4]. Однак прийняття даних документів було запізним, тому суттєвого покращення в економічній сфері країни не відбулося. Розруха у сфері економіки призвела до перерозподілу власності й привілеїв, було знято усі обмеження на фінансово-економічну діяльність, оскільки це відповідало соціальним інтересам партійних керівників. До 90-х років національну економіку можна розглядати лише в контексті «єдиного народногосподарського комплексу СРСР», а не як окрему господарську одиницю. Наприкінці 1989 р. був зроблений висновок, що реалізувати програму не вдалося. Сформувалася тіньова економіка [5].

На старті «Перебудови» у команди М. Горбачова не було чіткої моделі і концепції суспільно-політичних перетворень, а відтак дії реформаторів були непослідовними, хаотичними, не мали єдиної ідеї, яка б об'єднувала суспільство і владу. Наприкінці 80-х рр. ХХ ст. було визнано кризовий стан радянської економічної науки і заявлено про подолання догматизму в політичній економії соціалізму. Однак до початку 1990-х рр. економічна наука все ще перебувала «у полоні» марксистських догм. І лише із здобуттям Україною незалежності почалося відродження радянської економічної науки на загальноцивілізаційних засадах.

Література:

1. Даниленко В.М. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії. — К.: Інститут історії України НАН України, 2018. — 278 с.
2. Скоморовський В.Б. Наслідки «Перебудовчих» процесів у СРСР: державно-правовий аспект / В.Б. Скоморовський // Часопис Київського університету права. - 2013. - № 1. - С. 22-26.
3. Сулакшин С.С. Некоторые факторы распада СССР и параллели с нынешней ситуацией в России / С. С. Сулакшин, И. В. Богдан // Научный эксперт. — 2012. — № 4. — С. 33–42.
4. Хомутовська І.І. Промисловий сектор економіки України у роки «перебудови» / І.І. Хомутовська // Емінак: науковий щоквартальник. — 2017. — № 2, т. 1. — С. 62-67.
5. Кульчицький С. Історичні передумови переростання перебудови в національну революцію (1989–1991) / С. Кульчицький // Проблеми історії

України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 5. – К.: Інститут історії України НАН України, 2001. – С. 330–351. – С. 330.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНИХ ЛІНІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА»

Гордієць І.А., викладач філологічних дисциплін Технологіко-економічного коледжу

Миколаївського національного аграрного університету.

У статті представлено досвід роботи викладача щодо використання інноваційних технологій для реалізації наскрізних змістових ліній під час вивчення дисципліни «Українська мова».

Людина майбутнього – творча, гнучка, демократична, культурна, з актуальними знаннями та високим адаптаційним потенціалом. Вона має стати насамперед творцем, а не бути лише споживачем раніше створених благ. Тому надзвичайно важливим напрямом освіти XXI століття є орієнтація програм і педагогічних технологій на компетентнісний підхід.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання. Бути компетентним означає вміти мобілізувати власний творчий потенціал у конкретній життєвій ситуації.

На сучасному етапі освіта – це не тільки великий багаж знань та результати тестів, зараз на перший план виходить формування ключових і предметної компетентностей. Саме на цих принципах і ґрунтується Державний Стандарт, затверджений урядом у 2018 році.

Ключовими компетентностями є вміння: читати, розуміючи прочитане; висловлювати власну думку усно й письмово; критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати свою позицію; конструктивно керувати емоціями оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми; проявляти творчість, ініціативність, здатність співпрацювати з іншими людьми [1].

Формуючи ключові компетентності під час вивчення дисципліни, викладач має опиратися на поступальність і наступність у розвитку компетентностей, на міжпредметні зв'язки та наскрізні лінії.

Наскрізні лінії — це соціально значимі надпредметні теми, що сприяють формуванню в студентів уявлення про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях. Впровадження у навчальний предмет наскрізних змістових ліній передбачає розв'язування завдань реального змісту, виконання міжпредметних навчальних проектів, роботу з різними джерелами інформації. Необхідність інтеграції змістових ліній не тягне за собою якихось радикальних змін у навчальному процесі, а передбачає лише зміщення акцентів на більш прикладні аспекти теми.

Викладання української мови займає важливе місце в системі освіти в зв'язку з активними соціальними та інформаційно-технічними змінами в

сучасному житті, збільшеною потребою в міжнародному та міжкультурному спілкуванні.

Тож, головний наголос в оновлених навчальних програмах з української мови було зроблено на наскрізні змістові лінії: «Екологічна безпека та сталий розвиток»; «Громадянська відповідальність»; «Здоров'я та безпека»; «Підприємливість та фінансова грамотність» [2]. Мета всіх наскрізних ліній загалом — «сфокусувати» увагу й зусилля викладача на досягненні життєво важливої для студента й суспільства мети, увиразнити ключові компетентності.

Але робота буде недостатньо модернізованою, якщо заняття буде стандартним, звичайним. Наскільки інноваційним, креативним є викладач, настільки інноваційним, творчим і буде студент у майбутньому.

Кожен день світ медіа створює навколо кожної людини особливу – медійну реальність, під впливом якої формуються світогляд людини, його освіта, культура, життєві цінності, тому актуальним і ефективним є використання поряд із традиційними методами навчання інноваційних технологій, пов'язаних з медіаосвітою: Для реалізації мовної компетентності і наскрізних ліній варто запропонувати створення медіапроектів, які студенти зможуть розмістити в соціальних мережах, «Viber» (челенж лайфхаків до ЗНО з української мови; лепбук з певної мовної теми; дописи в соціальних мережах дискусійного характеру і коментарі до них; електронний каталог з електронними ресурсами на певну мовну тему, мовні меми, скрайбінги, хмари слів, буккросинг, есе, завдання з QR-кодами, освітні ресурси у програмі «Wordwall», медіадослідження, медіапроекти та ін.)

Використання таких інноваційних технологій забезпечить не лише засвоєння на практиці мовних тем та розвиток творчості студентів, а й впровадження наскрізних змістових ліній у навчальний процес.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020р. №898.

2. Наскрізні змістові лінії. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/naskrizni-zmistovi-liniyi>

3. Українська мова. Наскрізні лінії в дидактичних матеріалах / авторукладач Г. Є. Фефілова. — Х. : ВГ «Основа», 2018. — 206, [2] с. — (Серія «Ключові компетентності»).

4. Приклади завдань для реалізації наскрізних змістових ліній на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uchika.in.ua/prikladi-zavdane-dlya-realizaciya-naskriznih-zmistovih-linij-n.html>.

ПРЕФІКСАЛЬНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ ВІД ТЕРМІНІВ ЕКОНОМІКИ АПК

Кравченко Т. П. кандидат філологічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Запозичені терміни економіки АПК мають обмежену кількість утворених від них префіксальних дериватів. Особливо це стосується іменників, оскільки в сучасній українській мові префіксацію обмежено використовують в іменниковому словотворі.

Найбільше префіксальних іменників утворено за допомогою запозиченого префікса де-, дез-, що вказує на “зворотний процес щодо твірної основи”, напр.: колективізація – деколективізація, націоналізація – денационалізація, капіталізація – декапіталізація, монополізація – демонополізація, індустріалізація – деіндустріалізація, маркетинг – демаркетинг, кредитування – декредитування; організація – дезорганізація, інтеграція – дезінтеграція. Твірними для них слугують терміни-іменники, що виражають дію, процес і вживаються переважно із суфіксами -ацій-, -ізацій-. Продуктивність цього словотвірного типу зумовлена позамовними чинниками – зворотними процесами, які відбуваються в економіці АПК в останні десятиліття. Подібне словотвірне значення має словотвірний тип з префіксом дис-, який твірним запозиченим іменникам надає семантичних відтінків порушення, розладу, пор.: паритет – диспаритет. До цієї ж групи префіксальних дериватів належать іменники з префіксом контр-, який надає їм значення протилежної, зворотної спрямованості, пор.: агент – контрагент, баланс – контрбаланс.

Словотвірний тип з префіксом ре- виражає словотвірне значення повторності дії. Він приєднується так само до іменників із суфіксами -ацій-, -ізацій- та -нн-: структуризація – реструктуризація, продукція – репродукція, монополізація – ремонополізація, експорт – реекспорт, приватизація – реприватизація, інвестування – реінвестування, фінансування – рефінансування.

Деякі запозичені терміни економіки АПК здатні приєднувати префікс супер-, унаслідок чого постають новотвори, які вказують на надмірність у якісній характеристиці позначуваного, пор.: банк – супербанк, ринок – суперринок, дивіденд – супердивіденд, концерн – суперконцерн, приватизація – суперприватизація, монополія – супермонополія.

Префікс суб-, позначаючи розташування під чимось, підпорядкованість, вторинність чого-небудь, уточнює семантику запозиченого іменника: кредит – субкредит, лізинг – сублізинг, оренда – суборенда.

На кількісний вияв ознаки вказують префіксоїди макро- (великий) та мікро- (малий), пор.: економіка – макроекономіка, ринок – макроринок, маркетинг – макромаркетинг; кредитування – мікрокредитування, економіка – мікоекономіка, ферма – мікроферма, фінансування – мікрофінансування. Ці префіксальні деривати здатні утворювати антонімічні пари, пор.: мікрокредитування – макрокредитування, мікрофінансування – макрофінансування. Поодинокі терміни-іменники можуть слугувати твірною

основою для дериватів із префіксом моно-, який надає їм значення одиничності, напр.: продукт – монопродукт.

Деякі похідні іменники утворені від запозичених термінів за допомогою префікса квазі-, який надає їм відтінку фальшивості, негативно-іронічної оцінки, напр.: реформатор – квазіреформатор, кооператив – квазікооператив (назва колгоспу).

Іменникових дериватів із власне українськими префіксами, утвореними від запозичених термінів, дуже мало, що зумовлено, очевидно, їхньою генетичною несумісністю. Це – іменники з префіксом під-, пор.: комплекс – підкомплекс.

Найпродуктивнішим для утворення префіксальних прикметників виявився словотвірний тип із префіксом анти-, який вказує на спрямованість проти чогось, приєднуючись до твірних прикметників, похідних від запозичених термінів-іменників, пор.: демпінг – демпінговий – антидемпінговий, корупція – корупційний – антикорупційний, бартер – бартерний – антибартерний, трест – трестівський – антитрестівський, криза – кризовий – антикризовий, ринок – ринковий – антиринковий, монополія – монопольний – антимонопольний. Подібно утворений похідний прикметник із префіксом пост-, що надає твірному прикметникові значення дії після чогось: приватизація – приватизаційний – постприватизаційний.. Зафіксовано й іменник з префіксом анти- від запозиченого терміна: інвестиція – антиінвестиція.

За допомогою префіксів від дієслів недоконаного виду, похідних від іменників, в українській мові утворюють дієслова доконаного виду з різними словотвірними значеннями. У творенні дієслівних дериватів доконаного виду активну участь беруть такі питомі дієслівні префікси, як про-, роз-, за-, напр.: субсидія – субсидіювати – просубсидіювати, лобі – лобіювати – пролобіювати, інвестиція – інвестувати – проінвестувати, кредит – кредитувати – прокредитувати, спонсор – спонсорувати – проспонсорувати; пай – паювати – розпаювати; консервація – консервувати – законсервувати.

Отже, запозичені терміни-іменники економіки АПК поєднуються лише з генетично однорідними префіксами і префіксоїдами, найпродуктивнішими з-поміж яких є де-, ре-, супер-, макро- та мікро-. Похідні прикметники від термінів цієї економічної галузі утворюються здебільшого з префіксом анти-. І тільки дієслівні деривати, основи яких умотивовані запозиченими термінами, легко приєднують питомі українські префікси про-, за- і роз-.

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ Й ОСВІТІ»

АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Борян Л. О., старший викладач,

Миколаївський національний аграрний університет

Автоматизовані інформаційні системи застосовують сучасні засоби збору, передачі та обробки інформації і дозволяють швидко отримувати оперативну інформацію, допомагають менеджерам підприємства приймати правильні рішення. Сьогодні зростає потреба в застосуванні нових комп'ютерних програм і технологій.

Агропромислові підприємства, в умовах інвестиційного розвитку і постійно зростаючої конкуренції в АПК, намагаються автоматизувати управління підприємством.

Сучасна автоматизована система ведення сільськогосподарського виробництва базується на впровадженні нових технологій: геоінформаційних систем, супутникової навігації, цифровізації процесів створення сільськогосподарської продукції, що забезпечують підвищення продуктивності і якості при одночасному зниженні витрат.

Автоматизовані системи у тваринництві аналізують економічну доцільність виробництва і розведення різних порід сільськогосподарських тварин.

Автоматизовані системи землекористування здійснюють збір, аналіз, оновлення інформації про стан ґрунтових і земельних ресурсів, розробляють рекомендації з оптимального розміщення посівів сільськогосподарських культур, розміщення сівозмін, технологій обробітку культур, дозволяють аналізувати ґрунтово-кліматичні умови, визначати оптимальні культури для вирощування, здійснювати раціональне внесення органічних і мінеральних добрив, організовувати профілактичні заходи по боротьбі зі шкідниками і хворобами, проводити економічні розрахунки рентабельності виробництва і потреби населення регіону, оцінюють земельні ділянки, прогнозують майбутній урожай.

Для побудови комплексних інформаційних систем управління діяльністю багатопрофільних підприємств в Україні випущено систему "BAS ERP". Ця система дозволяє працювати через Інтернет, створювати мобільні робочі місця з використанням планшетів і смартфонів, використовує хмарні технології.

Ефективно управляти процесами агропідприємства дозволяє комплексна система обліку, планування та аналізу для сільськогосподарських підприємств Soft.farm. Інформація зберігається у хмарному сховищі, програма призначена для аграрних підприємств, що займаються рослинництвом та тваринництвом.

Система паралельного керування та документування польових робіт eFarmer дозволяє стежити за переміщеннями техніки, водити трактор за допомогою смартфона і формувати звіти про виконану роботу. Програма дозволяє створювати і редагувати карти полів, контролювати кількість

використовуваних добрив, роботу механізатора за допомогою GPS-трекінгу виконаних робіт на полі.

Для моніторингу полів та техніки використовується система управління підприємством АгроКонтролер. Ця система надає можливість складати технологічні карти полів, проводити моніторинг обробленої площі, робити облік витрат палива, допомагає вести складський облік, розраховувати зарплату.

Програмне забезпечення Agro-online дозволяє формувати паспорт поля, складати технологічні карти, створювати польові звіти, проводити моніторинг техніки, моніторити зміни погоди та її впливу на врожай, сформувати систему планування закупівель.

Онлайн-сервіс PreAgri допомагає ефективно використовувати системи точного землеробства, призначений для планування та автоматичного контролю над виконанням польових робіт. Комплексне впровадження елементів точного землеробства дозволяє економити 20-40% коштів на операції в порівнянні з традиційними методами.

Програмний продукт «Управління сільськогосподарським підприємством для України» призначений для автоматизації оперативного, управлінського, бухгалтерського та податкового обліку на сільськогосподарських підприємствах. Може ефективно використовуватися як невеликими фермерськими господарствами так і великими агрофірмами і агрохолдингами.

Об'єднати всі дані для подальшого аналізу і прийняття правильних рішень допомагають хмарні платформи. Також вони дозволяють визначити оптимальні терміни виконання і параметри технологічних операцій на підставі:

характеристик ґрунту; стану посівів; погодних умов; наявності та стану техніки;

характеристик застосовуваних добрив і засобів захисту рослин.

У Швейцарії організували першу в Європі демонстраційну ферму, яка має у своєму розпорядженні 75 гектарів землі, де будуть відпрацьовуватися нові підходи до автоматизації управління сільським господарством, вивчатися вплив нових технологій на економіку, продуктивність праці, навколишнє середовище. В процесі роботи інноваційні рішення будуть коригувати, відсівати і видавати рекомендації щодо їх застосування у відкритому доступі.

Цифровізація агробізнесу дозволяє отримувати найбільш повну інформацію для оптимізації використання ресурсів і зниження собівартості продукції.

Особливу роль при підвищенні рівня автоматизації та інформатизації виробничих і управлінських процесів на підприємстві відіграють інформаційні системи, які дозволяють мінімізувати витрати і підвищити оперативність управління підприємством в цілому.

Література:

1. Піжук О.І. Цифровізація як зміна парадигми розвитку економічних систем // Вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2018. – Вип. 2. – С. 84-91.

2. Зелінська О. В., Сухоцька С. М. Використання сучасних інформаційних технологій в агропромисловому комплексі // Галицький економічний вісник. – 2016. – №2. – С. 148–152.

ЗМІСТ

Сирцева С.В. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	6
Бобровська Н.В. ВИДИ ІНФОРМАЦІЙНО - АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ	8
Галкін В.В. ОБЛІК в державному секторі: Враховано пропозиції Миколаївського національного аграрного університету	9
Дубініна М.В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕВОЛЮЦІЇ ПОНЯТТЯ «РИЗИК» В ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ	12
Козаченко Л.А. УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ АГРОВИРОБНИКІВ У ПРИЗМІ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ	14
Пісоченко Т.С. ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГ СТРАХУВАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ PROZORRO	17
АКТУАЛІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ Потриваєва Н.В.	18
ПЕРЕДУМОВИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ Чебан Ю.Ю.	20
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ Костирко А. Г.	22
Content of Integrated Report Luhova O.I.	24
ФІНАНСУВАННЯ СЕКТОРУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 Ксьонжик І.В	27
ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНІ Бурковська А.В.	28
ГАРАНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ Полторак А.С.	31
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФАНДРАЙЗИНГ ЯК ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ Боднар О.А.	33
ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ Мельник О.І.	35
ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ У РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ Мікуляк К. А.	37
АЛЬБЕР КАМЮ І ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЖИТТЯ Ханстантинов В.О., Пехлак К.І.	39
СИНТЕТИЗМ СВІТОРОЗУМІННЯ ВОЛОДИМИРА СОЛОВЙОВА Марущак О.В., Бризгалов М.В., Кліманський І.М.	41
СТАН СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ У 60-х РР. ХХ СТ. Шарін О.В.	43
АНАЛІЗ КАТЕГОРІЙ "УРЕЧЕВЛЕННЯ" І "ВІДЧУЖЕННЯ ПРАЦІ" У ФІЛОСОФІЇ Г.ЛУКАЧА І М.ГАЙДЕГГЕРА Марущак О.В.	45
АНДРАГОГІКА : ШЛЯХИ, ФОРМИ, МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ Лесік І.М.	48
ВАЖЛИВІСТЬ МОДИ У СУСПІЛЬСТВІ Біліченко О.С., Маркіна С.В.	50
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОТИВАЦІЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ Біліченко О.С., Радько Д. Р.	52
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ Коваль С.Ю.	54

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ Ханстантинов В.О., Водовозов А.М.	57
ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ Марценюк А.В.	59
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНИХ ЕКСПОЗИЦІЙ Березовська Т.В.	62
СТАТИСТИЧНІ ДАНІ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 1991 р. МІЖ Л. М. КРАВЧУКОМ ТА В. М. ЧОРНОВОЛОМ Побережець Г.С.	64
КРИЗА ЕКОНОМІКИ В ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ» 1985-1991 РР. УРСР Хомутовська І.І.	67
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНИХ ЛІНІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА» Гордієць І.А.	69
ПРЕФІКСАЛЬНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ ВІД ТЕРМІНІВ ЕКОНОМІКИ АПК Кравченко Т. П.	71
АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ Борян Л. О.	73
Зміст	76

Наукове електронне видання

**МАТЕРІАЛИ
ЩОРІЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

21-23 квітня 2021 рік

м. Миколаїв, Україна

Технічний редактор: Приймак К.О.

Комп'ютерна верстка: Приймак К.О.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2021